

CELOVCEVSKA VEŠTNIK

Letnik XXV.

Celovec, petek, 21. avgust 1970

Štev. 33 [1467]

V SVETU PREVLAJUJE MNENJE:

SOVJETSKO-ZAHODNONEMŠKI SPORAZUM

pomeni važen prispevek k reševanju evropskih vprašanj in k utrjevanju miru

Okoli sporazuma med Zahodno Nemčijo in Sovjetsko zvezo, o katerem smo obširno poročali že v zadnji številki našega lista, se nadaljuje živahna razprava tako v nemški kakor tudi svetovni javnosti. Izoblikovala sta se dva „tabora“: na eni strani je velika večina vseh naprednih in demokratičnih sil, ki pozdravljajo pomembni korak naprej, ki je bil narejen s podpisom tega sporazuma; na drugi strani pa so precej v manjšini ostali razni desničarski krogi od konservativcev pa do skrajnih desničarskih ekstremistov, ki v tem sporazumu vidijo „izdajstvo“ in podobne „zločine“, ki da jih je sedanja bomska vlada „zagrešila“ nad nemškim narodom. Poleg tega pa je bilo v zvezi s tem sporazumom znova postavljeno na dnevni red tudi vprašanje obstoja in uradnega priznanja dveh nemških držav, vprašanje, ob katerem se prav tako ločijo duhovi.

Tudi vlada na Dunaju se je ta teden bavila s tem vprašanjem, ko je obravnavala pismo, ki ga je predsednik državnega sveta Vzh. Nemčije Walter Ulbricht naslovil na poglavarje nekaterih nevtrálnih in drugih evropskih držav, med temi na zveznega prezidenta Jonasa. Ulbricht je v tem svojem pismu opozoril na spremembe, ki so v zadnjem času nastale v evropski stvarnosti, predvsem na sovjetsko-zahodnonemški sporazum, ki v bistvu pomeni konec dosedanje bomske doktrine, po kateri je Zahodna Nemčija edina predstavica

vsega nemškega naroda, ter menil, da bi bilo na podlagi spremenjene stvarnosti treba na novo proučiti tudi vprašanje uradnega priznanja Vzhodne Nemčije.

Kakor je bilo pričakovati, se je vlada odločila v negativnem smislu. Na pismo niti ne bo odgovorila, pač pa je zunanji minister dr. Kirchschläger v posebni izjavi povedal, da avstrijska zvezna vlada trenutno ne vidi nobenega vzroka, zakaj bi morala spremeniti svoje dosedanje stališče do Vzhodne Nemčije, s katero za zdaj niti ne namerava navezati konzularnih od-

nosov. Za „podkrepitev“ te odločitve je navedel, da so enako ali podobno stališče zavzele tudi druge zahodnoevropske države.

Ne glede na to, ali je ta odločitev res najboljša in edino pravilna poteza, ki jo v danem primeru lahko napravi nevtrálna država, pa pri stvari niti ne gre toliko za ali proti priznanju Vzhodne Nemčije. Mnogo bolj važno je, v kolikšni meri bodo evropske države znale zdaj pravilno oceniti novo stvarnost, ki je nastala na našem kontinentu.

Da je prišlo s sklenitvijo sporazuma med Sovjetsko zvezo in Zahodno Nemčijo do pomembnega obrata, o tem ne more biti nobenega dvoma. Ta sporazum je — in to poudarjajo mnogi ugledni državniki — zelo pomemben korak pri urejanju poveljnih razmer v Evropi, ki so kot dediščina druge svetovne vojne ogrožale odnose med evropskimi državami, ovirale širše evropsko sodelovanje in predstavljal nevarnost za mir in varnost na tej celini. Poleg tega ta sporazum prinaša tudi o realizmu, ki sta ga pokazali vladi v Bonnu in Moskvi, ter opozarja, da je treba spoštovati dejansko stanje, nastalo v povojnem evropskem razvoju. Sprejeti sedanje meje v Evropi — vključno meje Odra-Nisa in meje med obema nemškima državama — in njihovo nedotakljivost pomeni vsekakor pomemben prispevek k trdnosti in miru v Evropi. Končno pa sporazum tudi potrjuje, da je s potrpežljivimi pogajanjimi mogoče najti miroljubno rešitev tudi za najbolj pomembna in zapletena vprašanja.

Zato je mogoče pričakovati, da bo ta sporazum pripomogel k nadaljnjem urejanju razmer v Evropi, h krepitvi sodelovanja, k utrjevanju varnosti in miru.

DUNAJSKA KONFERENCA SALT:

„Za obe strani koristna“

V petek prejšnjega tedna se je v dunajskem Belvederu uradno končala druga runda ameriško-sovjetskih pogovorov v zvezi z omejevanjem strateškega oboroževanja, znanih pod kratico SALT.

Uradno sporočilo pravi, da so na teh pogovorih podrobno razpravljali o vrsti vprašanj, ki se nanašajo na omejevanje strateškega ofenzivnega in defenzivnega orožja, da je bila izmenjava mnenj za obe strani koristna in da je omogočila poglobiti medsebojno razumevanje pri vrsti pogledov. Delegaciji sta izrazili svojo pripravljenost nadaljevati pogajanja za omejitev strateškega orožja in sta se sporazumeli, da se bodo pogovori nadaljevali 2. novembra v Helsinkih.

Mimo teh suboparnih ugotovitev, ki pa vendar pričajo o uspešnem puku dunajskih pogovorov, sta svoje zadovoljstvo izrazila tudi šefa obeh delegacij. Vodja ameriške delegacije Smith je dejal: Po mojem mnenju se lahko obe strani strinjata s tem, da smo dosegli pomembno napredovanje. Prav tako pozitivno je konferenco ocenil tudi vodja sovjetske delegacije Semjonov, ki je naglasil, da so pogovori potekali v poslovnem, mirnem in odkritem ozračju, da pa si bosta morali obe strani še naprej prizadevati, saj gre za zelo zapleten kompleks vprašanj.

Politični opazovalci menijo, da bodo v prihodnjih tednih v Moskvi in Washingtonu pripravili na podlagi dosedanjih pogovorov osnutki za pogodbo. O obeh osnutkih naj bi se potem čez zimske mesece pogajali v Helsinkih in dosegli skupno besedilo pogodbe, ki bi jo spomladi prihodnjega leta na Dunaju dokončno izpilili in podpisali.

Redni diplomatski odnosi

MED SFR JUGOSLAVIJO IN VATIKANOM

Ob koncu minulega tedna so v Beogradu in Vatikanu uradno objavili, da sta Jugoslavija in Vatikan vzpostavila redne diplomatske odnose. S tem je Jugoslavija — socialistična država, ki ima diplomatske odnose z Vatikanom.

V Beogradu so v tej zvezi uradno sporočili, da je zvezni izvršni svet odobril vzpostavitev rednih diplomatskih odnosov z Vatikanom. Pri tem je bilo poudarjeno, da je ta odločitev v skladu z načeli jugoslovanske politike v mednarodnih in meddržavnih odnosih in z razvojem odnosov s Sveto stolico.

Kot odločitev posebnega pomena so navezavo rednih odnosov z Jugoslavijo ocenili tudi v Vatikanu. Vatikansko glasilo „L'Osservatore Romano“ je v tej zvezi opozoril na sporazum, ki sta ga Vatikan in Jugoslavija podpisala leta 1966, s katerim sta priznala koristnost neposrednih

odnosov, poleg odnosov med cerkvi in državo, tudi v pogledu ohranitve miru med narodi, v prepričanju, da bo to prispevalo k izboljšanju vzajemnih odnosov in koristnega sodelovanja na mednarodnem področju. Vzpostavitev normalnih diplomatskih odnosov — pravi omenjeno glasilo — po štirih letih podpisa beogravskega sporazuma pa potrjuje, da je sporazum ustrezal zaželenim namenom.

Vzpostavitev rednih odnosov med Jugoslavijo in Vatikanom so z zanimanjem sprejeli tudi v mednarodni javnosti. Opazovalci vatikanskih zadev pri tem omenjajo tudi jesenski obisk jugoslovanskega predsednika Tita v Italiji ter izražajo prepričanje, da bo predsednik Tito ob tej priložnosti obiskal tudi papeža Pavla VI., „ker ima sedaj Jugoslavija redne diplomatske odnose s Sveto stolico, ki jih potrjujejo prisrčni odnosi“.

Ameriški „zaboji smrti“ potopljeni na dno Atlantskega oceana

Na Atlantskem oceanu, 450 kilometrov vzhodno od Floride, kjer je morje globoko skoraj 5000 metrov, je ameriška vojska v tork potopila nevaren tovar, namreč 67 ton kemičnega orožja, „zaboje smrti“, kakor je svetovni tisk imenoval 418 posebnih zabojev, v katerih je bilo po 30 raket, napolnjenih s smrtonosnim živčnim plinom. Do te akcije je prišlo kljub temu, da je izzvala širok protestni val ne le v Ameriki, marveč širom po svetu; kljub temu, da so domači in tuji strokovnjaki resno svarili pred nevarnimi posledicami.

Afera z „živčnim plinom“ sega pravzaprav že dobri dve leti nazaj. Takrat so namreč v skladiščih ameriške vojske ugotovili, da je začel plin uhajati iz raket, ki so jih imeli shranjene že iz prvih let po drugi svetovni vojni. Gre za plin, ki deluje predvsem na človeški živčni sistem; pravijo, da zadostuje ena sama kapljica, ki bi jo organizem vsrkal skozi kožo, za takojšnjo smrt prizadetega. Uhajanje plina je seveda povzročilo veliko zaskrbljenost v vojaških krogih in so se začeli baviti z vprašanjem, kako bi se najbolj enostavno znebili teh nevarnih nabojev. Ameriško obrambno ministrstvo se je potem odločilo za baje najcenejšo rešitev: naboj so najprej spravili v lahke kovinske ovojje in jih nato potopili v cementno mešanico. Perea nevarnost okuženja je bila tako preprečena vsaj za nekaj časa. Toda kaj potem? Nekateri so predlagali, naj bi zabojer z raketami zakopali v posebne rove globoko pod zemljo. Toda ministrstvo je menilo, da bi bilo to predrago, zato so izbrali najcenejšo pot — potopitev „zabojev smrti“ na odprtem morju.

Ameriško obrambno ministrstvo, ki brez pomislekov žrtvuje dan za dnem milijone za umazano vojno v Indokini, se je nevarnih plinskih raket znebil na najcenejši način. Toda ta način je hkrati tudi najnevarnejši, kakor zagotavljajo strokovnjaki. Menijo, da v globini 5000 metrov znaša vodni tlak več kot 400 atmosfer, tako da obstaja nevarnost, da bo ta pritisk v kratkem času zdrobil

cementni ovoj nabojev, ki bodo potem eksplodirali in okužili velike količine morske vode, uničili podmorsko rastlinstvo ter prej ali slej ogrozili tudi človeška življenja.

Torej je razumljivo, da je ameriška in mednarodna javnost ostro protestirala proti nevarnim načrtom ameriškega obrambnega ministrstva. Toda kljub temu je v tej „bitki“ zmagal Pentagon. „Zaboje smrti“ so potopili na omenjenem kraju in s tem tvegali nevarnost, da prej ali slej res pride do strašnih posledic za velik del človeštva.

JUGOSLOVANSKI PREDSEDNIK TITO:

Nikomur ne bomo dovoljevali

DA BI PODIRAL TISTO, ZA KAR SMO TOLIKO ŽRTVOVALI

Jugoslovanski predsednik Tito je v zadnjem času obiskal razne kraje predvsem v Črni gori, Bosni in Hercegovini. Ob tej priložnosti je razgovarjal s tamkajšnjimi predstavniki o perečih problemih, v večjih govorih pa je zavzel stališče zlasti k vprašanju izvajanja gospodarske reforme ter k problemu bratstva in enotnosti med jugoslovanskimi narodi.

Tudi v zdravici na kosilu v Mostarju je predsednik Tito govoril o tem problemu in poudaril, da je najvažnejše to, da živi tamkajšnje ljudstvo v slogi, da varuje in še naprej krepi bratstvo in enotnost. „Ne dovoljujte, da bi vam razbijali bratstvo in enotnost, za katero so naši narodi prelili morje krvi. Zelo dobro veste, da je bilo na naših zastavah že od začetka vojne zapisano geslo bratstva in enotnosti. Mi smo sejali bratstvo in enotnost in ga utrjevali s krvjo. Zato nikakor ne dovolite, da bi se kdo danes s tem poigraval in podpihoval mržnjo z raznimi šovinističnimi izbruhi. Šovinizem je sredstvo razrednega boja, s katerim se sovražnik bori proti socializmu. S šovinističnimi pojavi morate ravnati tako, kakor s poskusi razrednega sovražnika, ki sovraži naš družbeni sistem.“

Predsednik Tito je potem spomnil na stalen sožitje tamkajšnjega ljudstva in dejal, da ne glede na to, da so se vere spreminjale in da

so se razpihovala razna verska nasprotja, so tisti, ki so se tam naselili pred dawnimi časi, še danes tam. „Socializem mora biti danes tisti dejavnik, ki bo iz družbenih odnosov izključeval verske in druge pojave mržnje. Seveda to ne pomeni, da se bomo borili proti veri, naj vsakdo veruje, kar hoče. Toda mi gradimo novo socialistično Jugoslavijo, brez verskih in drugih predsodkov, skupnost, v kateri je vsak državlján popolnoma svoboden in enakopraven. Vsem mora biti jasno nekaj: nikomur ne bomo dovolili, da bi podiral tisto, za kar smo toliko žrtvovali.“

Potem je predsednik Tito dejal, da mu je zelo hudo, ker je še vedno treba uravnavati razna jezikovna vprašanja in druge probleme. „Prepričan sem bil, da se bomo po osvoboditvi naučili nekaj iz bratormorne vojne, v kateri smo dali velikanske žrtve, da bi preprečili medsebojne pokole. Prepričan sem bil, da bodo naši ljudje zavzeli izključno s skrbjo za izgradnjo države in boljše prihodnosti. Zeleni smo, da se vsi naši narodi posvetijo temu, da čimprej odstranijo posledice ne samo velikega vojnega opustošenja, ampak tudi dediščino iz preteklosti. Kako je potem mogoče, da zdaj nekateri znova dvigajo glave, čeprav je v naši ustavi izrecno prepovedana šovinistična propaganda in sejanje mednarodnega razdora.“

Vendar imamo ljudi, ki si z vsemi silami prizadevajo poteptati ustavo in naše zakone, in ljudi, ki jih branijo, da ne bi dobili zaslužene kazni. Zato moramo biti budni in nobenemu ne smemo dovoliti, da bi kalil naše življenje.“

V zadnjih nekaj letih — je ugotovil Tito — se je položaj v marsičem spremenil na bolje. Danes ni več tiste zavisti zaradi prednjačenja ali zaostajanja te ali one občine, te ali one republike. „Tega je mnogo manj, vendar to ne pomeni, da v prihodnje ne bi bila potrebna prizadevanja za odstranitev vsega listega, kar je škodljivega v medsebojnih odnosih.“ Opozoril je, da prejema še vedno mnogo negativnih poročil o teh problemih, potem pa poudaril:

„Če ne bi tako globoko veroval v naše narode, v naše ljudi, bi že zdavnaj zgubil voljo. Prav zato, ker globoko verujem v naše ljudi, sem prepričan, da bomo premostili vse težave. Ne smemo pa se prepušiti lagodju in misliti, da so nekatere stvari drobnjarija in da bodo izzginile same po sebi. V naši socialistični Jugoslaviji še obstaja razredni sovražnik in njegova dejavnost se kaže v raznih oblikah. Deluje po verski in nacionalni liniji, se vmešava v tokove gospodarskega razvoja, skratka uporablja razne oblike. Te oblike razrednega sovražnika moramo videti in se odločno boriti proti njemu.“

Načrti za razvoj slovenskega kmetijstva

V Sloveniji se trenutno bavi z načrti dolgoročnega razvoja kmetijstva in živilske industrije. Eno od ključnih vprašanj koncepta dolgoročnega razvoja je ugotavljanje stanja prehrane prebivalstva in analiza tega stanja daje odgovor za smotno programiranje proiz-

vodnje hrane, surovin in predelave. Po podatkih FAO [organizacije Združenih narodov za kmetijstvo in prehrano — op. ured.] je dnevna poraba hrane v svetu povprečno 2420 kalorij, pri čemer znaša delež beljakovin 68 gramov in od tega 20 gramov živalskega izvo-

ra. Evropsko povprečje znaša 3040 kalorij, delež beljakovin 88 gramov in od tega 38 gramov živalskega izvora. V Sloveniji pa je bilo stanje leta 1968 naslednje: 2870 kalorij, 80 gramov beljakovin, vendar od tega le 32 gramov živalskega izvora.

Šanjem mehanizacije dela, s specializirano proizvodnjo in tudi z menjanjem pasem goveje živine bi leta 1990 imeli v Sloveniji 190.000 krav mlekaric, ki naj bi dajale 676 milijonov litrov mleka, od česar bi ga lahko prodajali mlekarjam 474 milijonov litrov. Proizvodnja govejega in telečjega mesa pa naj bi znašala letno 95.000 ton.

Tesno povezano z govedorejo je mlekarstvo. Po predvidevanjih naj bi se potrošnja mleka do leta 1990 povečala od 176 na 210 litrov povprečno na prebivalca, v celotni porabi pa od 274 na 500 milijonov litrov. V ta namen pa bo treba povečati zmogljivosti mlekarne; od leta 1972 naj bi vložili 13,2 milijona din v sistem zbiralnic z nizkim hla-

jenjem, za rekonstrukcijo obstoječih in gradnjo novih zbiralnic bo potrebnih 8 milijonov din, ostale investicije do leta 1990 pa naj bi znašale okoli 270 milijonov din.

Na področju prašičereje naj bi tržna proizvodnja leta 1990 dosegla 635.000 pujskov, 317.000 pitancev ali 23.900 ton mesa. V ta namen bo treba najprej doseči večjo specializacijo kmetij za pitanje prašičev, rejo pujskov itd. Za adaptacije in razširitev objektov za pitališča na zasebnih gospodarstvih bi bilo potrebnih 12 milijonov din, za svinjake za plemenske svinje pa okoli 15 milijonov din. V perutninarstvu pa naj bi z investicijami v znesku 300 milijonov din zagotovili stalno proizvodnjo okoli 400 milijonov jajc, 27.200 ton perutninskega mesa in 70 milijonov valilnih jajc.

Velik pomen pripisuje ta razvojni koncept tudi raziskovalnemu, pospeševalnemu in izobraževalnemu delu, ki je temeljni nosilec napredka v kmetijstvu. Trenutno daje Slovenija v te namene na razpolago le 0,8 % narodnega dohodka kmetijstva, medtem ko v razvitih deželah znaša ta odstotek 2 %; ta cilj hoče Slovenija na podlagi omenjene koncepta doseči do leta 1990.

OD 28. 8. DO 6. 9. V WELSU:

Mednarodni kmetijski sejem

V Welsu na Zgornjem Avstrijskem se spet z vsemi silami pripravljajo za svojo veliko gospodarsko prireditev — mednarodni kmetijski sejem, ki ga prirejajo vsako drugo leto. To ni le največja tovrstna prireditev v Avstriji, marveč na področju EFTA sploh. Letos bo na sejm poleg Avstrije sodelovalo še deset drugih držav: Albanija, Češkoslovaška, Francija, Iran, Nizozemska, Poljska, Romunija, San Marino, Sovjetska zveza, Švica in Zahodna Nemčija. Na razstavi površini 310.000 kvadratnih metrov se bo obiskovalcem predstavilo okrog 2000 razstavljalcev.

Osrednji del prireditve je — kakor pove že ime — seveda kmetijski sejem, kjer najde interesent vse, kar je v kakršnikoli obliki povezano s to panogo gospodarstva. Tozadevno sega demonstracija od gnojil do traktorjev, od kmetijskih strokovnih knjig do navodil za najodobnejšo ureditev kmetijskih obratov; velik prostor zavzemajo razstave izbranih vrst govedi, konj, svinj in drobnice; jasno pa je v današnji dobi velik poudarek tudi na najrazličnejših vidikih kmetijske mehanizacije, kar velja tako za kmetijske obrate vseh velikosti kakor tudi za obrate vrtnarstva in sadjarstva ter za gozdna gospodarstva.

V okviru kmetijskega sejma bosta v Welsu tudi letos strokovni razstavi avstrijskih pekov in mesarjev, ki sta imeli v zadnjih letih izredno dober odmev in bosta zato tudi v bodoče stali sestavni del vsakokratnega kmetijskega sejma. Mimo tega pa se vodstvo sejma bavi z načrti, da bi v bodoče prireli tudi še posebno strokovno razstavo trgovcev. Nadalje bosta na sejm v vrsti različnih strokovnih in posebnih razstav pritegnili zanimanje razstavi z naslovom „Tehnika v gospodinjstvu“ in „Kvaliteta se začne na kmetiji“. Tradicionalna atrakcija za staro in mlado pa bo seveda spet ljudska veselica, ki ji gotovo v veliki meri gre zasluga, da se Wels lahko ponaša z edino sejmsko prireditvijo v Avstriji, na kateri vsakokrat zabeležijo milijon obiskovalcev.

Mednarodni kmetijski sejem v Welsu je kljub hudi mednarodni konkurenci obdržal in utrdil svoj položaj ter uživa danes kot strokovna gospodarska prireditev splošen ugled v Evropi. S tem nastajajo za mesto seveda velike naloge, katerih rešitev zahteva mnogo denarja. Samo letos so za modernizacijo in izgradnjo razstavišča (kanalizacija, napeljava elektrike itd.) porabili 5 milijonov šilingov, pa tudi mnoga podjetja (med njimi karoska tvrdka Leitgeb) so vložila precejšnja sredstva v obnovo ali gradnjo novih stalnih paviljonov.

V Welsu bodo vsekakor dobro pripravljeni, ko bo 28. avgusta zvezni prezident Jonas slovesno odprl letošnji mednarodni kmetijski sejem.

Industrija papirja čedalje bolj pod vplivom inozemskega kapitala

V zvezi s tem, da je industrija papirja Arland AG koncem junija prešla v italijanske roke, postaja zanimivo vprašanje, v kakšni meri je inozemski kapital sploh udeležen na avstrijski industriji papirja in celuloze. Zanimivo postaja to vprašanje tem bolj, ker je industrija papirja v naši državi že od nekdaj povezana z inozemskim kapitalom.

Ta povezanost se je v zadnjem desetletju vidno povečala. Industrija papirja in celuloze je od inozemskega kapitala čedalje bolj odvisna. Tako je koncern Buzl & Biach do 80 odstotkov v rokah britanskega kapitala; preostalih 20 odstotkov je v rokah Austria Tabakwerke. Taisli koncern je udeležen tudi na papirnici Lenzinger Zellulose- und Papierfabrik, katere akcije so vendar večinoma v rokah državljanov Länderbank in Creditanstalt. Salzburška industrija celuloze in papirja v Halleinu in industrija celuloze St. Magdalen pri Beljaku sta leta 1966 prešli v last vodilnega norveškega koncerna papirja A/S Borregaard.

Družba Pölser Zellulose- und Papierfabrik pri Judenburgu je last največjega italijanskega koncerna papirja Cartie Burgo v Turinu. Ameriški industrijalec Landegger je last-

nik akcij tovarne papirja v Welsu in tovarne celuloze v St. Michaelu; istočasno kontrolira pomembno skupino ameriške industrije papirja Black Clawson Company.

Zaradi finančnih težav je v zadnjem desetletju še nadaljnja vrsta podjetij avstrijske industrije papirja menjala svoje lastnike. Družba Brigl & Bergmeister je 1962 postala last nemškega podjetja Aschaffenburg Buntpapierfabrik, pozneje je prešla v roke švicarskega industrijalca Bührleja, v zadnjem času pa je znova pod vplivom nemškega kapitala. Švicarski in nemški kapital obvladata tudi tovarne papirja Obermühl, Laakirchen, Nettingdorfer, Feldmühl in Wiener Wellpappe. Sedaj je tudi Arland s tovarnama v Andritzu in v Reberci pri Zeleni Kapli v rokah italijanskega kapitala, medtem ko je njeno sestrsko podjetje Donau-Papier v holandskih rokah.

Krogi, ki dobro poznajo položaj in razvoj, trdijo, da bo vpliv inozemskega kapitala v avstrijski industriji celuloze in papirja v prihodnje še naraščal. Ta kapital si zadnje čase osvaja tudi avstrijsko trgovino s papirjem. Pri tem se zlasti trudi, da bi po tej poti dobil vpliv na vzhodnoevropskem trgu s papirjem. (bl)

POŠIROKEM SVETU

NEW YORK. — Po doslej znanih podatkih se utegne letošnje jubilejno zasedanje glavne skupščine OZN spremeniti v največji sestanek državnikov sveta na najvišji ravni. Ze doslej je več kot 40 držav oziroma vlad potrdilo, da bodo na proslavi 25-letnice OZN navzoči njihovi najvišji predstavniki, v celoti pa računajo, da se bo tega dogodka udeležilo celo kakih 80 do 90 šefov držav in vlad, kar bi bilo znatno več kot leta 1960, ko je bila 15-letnica OZN. Med drugim pričakujejo tudi prihod ameriškega predsednika Nixona, predsednika sovjetske vlade Kosigina in britanskega premiera Heatha, iz Francije pa predsednika republike Pompidouja ali predsednika vlade Chabana-Delmasa. Zato je skoraj gotovo, da bo med zasedanjem glavne skupščine OZN prišlo tudi do konference na vrhu predstavnikov velikih sil.

OSLO. — Predsednik zveznega izvršnega sveta SFR Jugoslavije Mitja Ribičič je bil na večdnevem zasebnem obisku na Norveškem, kjer je bil gost predsednika norveške vlade Pera Bortena. Na poti v Oslo se je predsednik Ribičič ustavil v Koppenhagen, kjer je neuradno obiskal predsednika danske vlade Hilmarja Baunsgaarda. Po končanem obisku na Norveškem pa je predsednik jugoslovanske vlade odpotoval še na Švedsko, kjer se je sestal s predsednikom švedske vlade Olafom Palmejem.

WASHINGTON. — Ameriška vojska je izzvala pravo „vojno“, ko se je odločila, da v Atlantiku potopi skoraj 3000 ton nevarnega živčnega plina. Ameriški in mednarodni strokovnjaki so svarili ter opozarjali na posledice, ki jih lahko ima ta akcija, prišlo je do velikih protestnih demonstracij in celo do sodnih obravnav, toda vojska je „zmagala“. Kraj, kamor je spravila nevarne „zaboje smrti“, je v Atlantskem oceanu 450 kilometrov vzhodno od Floride, kjer je morje globoko 4870 metrov.

LONDON. — Tudi Britanija se je pridružila tekmovanju v vesolju. Prvi satelit, ki bo tehtal 120 kg, bodo britanski strokovnjaki v začetku septembra s trislopesko raketo „Črna strela“ izstrelili v vesolje iz Woomera v Avstraliji. Satelit naj bi krožil okoli Zemlje v oddaljenosti 600 do 750 km. Tako bo Britanija že šesta članica „vesoljskega kluba“ za Sovjetsko zvezo, Ameriko, Francijo, Kitajsko in Japonsko.

SYDNEY. — Avstralski zunanji minister William McMahon je izjavil, da avstralska vlada ne bo prodajala orožja v Južno Afriko, vendar se tudi ne namerava vmešavati v britanske zadeve, če bo ta trgovala s Pretorijo. Pač pa dobavlja Avstralija žito rasističnemu režimu v Rodeziji.

MOSKVA. — V Sovjetski zvezi so te dni izstrelili v vesolje novo vesoljsko sondo „Venera 7“. Ta medplanetarna postaja naj bi na Veneri nadaljevala preiskave, ki so jih prej izvedli že s prvimi takimi sondami. Zadnji dve sovjetski sondi „Venera 5“ in „Venera 6“ so izstrelili lani 5. oziroma 10. januarja proti Veneri, kjer sta mehko pristali 16. in 17. maja in posredovali na Zemljo dragocene znanstvene podatke.

PEKING. — Ljudska republika Kitajska se v zadnjem času močno trudi, da bi našla pot iz politične izolacije, v kateri se je znašla po tako imenovani kulturni revoluciji. V okviru teh prizadevanj sodi tudi ponovna izmenjava poslanikov med Pekingom in Beogradom ter Budimpešto. V Jugoslaviji Kitajska zdaj dvanaest let ni imela poslanca, Madžarsko pa je kitajski predstavnik zapustil leta 1966, ko je bil spor med Moskvo in Pekingom na višku. Za prihodnje leto pa napovedujejo, da bodo vodilni kitajski državniki obiskali nekatere evropske države.

NEW DELHI. — Na veliki slavnosti ob obletnici proglasitve neodvisnosti Indije je predsednica indijske vlade Indira Gandhi poudarila, da je Indija pripravljena na pomembne spremembe, kajti po 23 letih neodvisnega razvoja se država lahko naglo usmeri po poti napredka.

BRUSELJ. — V šestih državah članicah EGS so zabeležili rekordno stopnjo inflacije. V maju in juniju so se cene za potrošno blago dvignile v Franciji za 5,7 %, v Italiji za 5,2 %, v Luksemburgu za 4,9 % in na Nizozemskem, v Belgiji in Zahodni Nemčiji pa za 3,8 % v primerjavi z lanskim letom. Pristojna komisija je zahtevala, da morajo vlade teh držav začeti z odločno protinflacijsko borbo, ker bi nadaljevanje sedanje dirke cen in mezd lahko ogrozilo stabilnost gospodarstva te zahodnoevropske skupnosti.

HANOI. — Prejšnji teden je minilo 25 let od dneva, ko je Ho Ši Minh objavil takšno imenovani „odlok št. 1“, s katerim je bila razglašena splošna vstaja na vsem območju Indokine. Šest dni pozneje je izbruhnila splošna vstaja, 30. avgusta 1945 je odstopil imperator Bao Dai, 2. septembra pa so v Hanoiu razglasili neodvisnost.

Razveseljav uspeh

LETOŠNJEGA SEJMA V CELOVCU

V nedeljo zvečer je bil v Celovcu zaključen letošnji 19. Avstrijski lesni sejem — Celovski sejem. Organizatorji letošnje sejmske prireditve so povsem zadovoljni z doseženimi uspehi, ki pomenijo nove rekorde.

Cepprav letošnje vreme sejmski prireditvi ni bilo vedno naklonjeno, so zabeležili rekordno število obiskovalcev, namreč 291.970. Prav tako je bilo znatno preseženo tudi lansko število razstavljalcev, ki jih je bilo letos za 200 več. Končno pa se je sejem tokrat predstavil tudi s povečanim razstaviščem, ki ga je uspelo razširiti za 5000 kvadratnih metrov veliko površino, kjer je bil nameščen sejmski žagarski obrat.

Avstrijski lesni sejem v Celovcu je letos vsekakor uspešno branil in utrdil svoj ugled. O tem pričča tudi mednarodno zanimanje za to prireditev, kar prihaja do izraza zlasti v velikem številu inozemskih razstavljalcev. Le-teh je bilo letos 653, kar je okroglo 42 % celotnega števila sodelujočih podjetij; poleg tega pa je enajst držav sodelovalo še s posebnimi razstavami.

Poplave in neurja

SO POVZROČILA VELIKO ŠKODO

Pri poplavih in neurjih, ki so pred nedavnim prizadela tudi Avstrijo, je nastala velika materialna škoda. V celoti te škode doslej še ni bilo mogoče ugotoviti, vendar je dosedanje ugotovitve kažejo, da znaša daleč več kot 600 milijonov šilingov.

Najmočnejše je bila tokrat prizadeta Tirolska, kjer so nastale materialne škode po nepopolnih cenitvah ugotovili v višini 340 milijonov šilingov. Na drugem mestu v tej gotovo ne razveseljivi statistiki je Štajerska s škodo v znesku 150 milijonov šilingov. Solnograška je doslej prijavila 80 milijonov šilingov škode, pri nas na Koroškem so je doslej ugotovili v višini 56 milijonov šilingov, na Gradiškanskem pa 7,5 milijona šilingov.

ŠTUDENT IN UNIVERZA

V Dubrovniku so izvedenci OZN v sodelovanju s študenti razpravljali o problematiki današnje univerze. V prvi vrsti je bilo govora o sodelovanju študentov pri upravljanju visokih šol.

Z vprašanjem študentovskega sodelovanja v zadevah univerze se morajo danes ukvarjati v vseh državah. Študentski boji preteklih let v zapadnih kot tudi v vzhodnih državah so imeli med drugim tudi ta cilj, da prinesejo študentom več pravic pri sodelovanju oziroma pri sodelovanju v vprašanih načini študija in upravljanja univerz. Prva ugotovitev, do katere so prišli izvedenci UNESCO, je za poznavalca razmer dokaj banalna in vzbuja vtis, da je tudi to zborovanje že nekaka institucija. Ugotovili so namreč, da danes študentje sodelujejo pri upravljanju univerz v omejenih in premalo učinkovitih oblikah, ki so v posameznih državah različno opredeljene ter odvisne od političnih in socialnih razmer.

V zahodnih državah je visoko šolstvo organizirano centralistično-administrativno. Študentje nimajo dovolj možnosti poseči v univerzitetno upravljanje. Zato se organizirajo po političnih nazorih izven univerze. Najprej so porušili stara načela francoski študentje in ustanovili

organe upravljanja, v katerih imajo študentje 50 % predstavnikov, profesorji in lektorji 30 % in drugo učno osebje 20 %. V skandinavskih državah odločajo študentje v vprašanih financiranju in vprašanih organizacije pouka.

Najpogostejše pa je študent slej

ko prej objekt šolskega procesa. To so hoteli predpogajati pri reformi jugoslovanskih univerz s tem, da je postal študent subjekt samoupravljanja. Čeprav se je sprejelo načelo soupravljanja študentov pri vprašanih univerze, v praksi rešitve še niso popolne. Na univerzah v Latinski Ameriki je čutili po prvih uspehih sodelovanja študentov izrazit zastoj. Izkazalo se je namreč, da reforma ustanov brez širših socialnih in političnih reform sploh ni izvedljiva.

Kot se zdi, se je doslej vse premalo razpravljalo o poglobitvenem vprašanju univerzitetne reforme. Visokošolskih ustanov namreč ne bo mogoče spremeniti od zgoraj, treba bo začeli z reformami pri osnovah univerze. To pot na primer hodi tudi dober del študentskih zastopnikov na dunajski univerzi. Z zakonito uvedbo študentskih zastopnikov v posameznih inštitutih je bil storjen prvi korak. Ti zastopniki pa se ne morejo zadovoljiti samo z določenim načinom soupravljanja, marveč morajo zahtevati pravico sodelovanja. Naposled so li zastopniki že postali tekmeči oficijalnih predstavnikov študentov, funkcionarjev zastarele Zveze avstrijskih visokošolcev. Da funkcionarji Zveze avstrijskih visokošolcev ne zastopajo več večine študentov, je na študentski diskusiji na dunajski univerzi priznala oziroma ugotovila tudi minister Firmbergova in se izrekla za spremembo te zveze.

Številke, ki dajo misliti

Julija je v Ženevi zasedal Mednarodni vzgojni biro UNESCO, ki je proučeval, kako zmanjšati število šolarjev, dijakov in študentov, ki svojega šolanja in študija ne končajo. Konferenca se je udeležila polovica držav, ki so včlanjene v UNESCO. Zastopnik avstrijskega prosvetne-

ga ministrstva je poročal, da v Avstriji 85 % šolarjev uspešno zaključi osemletko. Šolanje na višjih šolah zaključijo le 53 % dijakov in 63 % dijakinj z uspešno opravljenom matura. Avstrijski zastopnik ni povedal, koliko mladine je že od vsega začetka izključene iz izobrazbe na višjih šolah, bodisi zaradi socialnih razmer v družini bodisi zaradi oddaljenosti višjih šol od bivališča.

Porazne pa so številke, ki jih je dr. Karl Grohmann, zastopnik prosvetnega ministrstva navedel glede visokih šol. Pravne študije konča le 39 % študentov, na tehniki konča študije 45 %, agronomijo pa 82 % vseh začetnikov. Na medicinskih fakultetah je izpadna kvota 23 %. Porazno pa je dejstvo, da le 33 % profesorjskih pripravnikov konča študije.

Avstrijski zastopnik je bil mnenja, da je visoke izpadne kvote kriv tudi "sistem" šolanja v Avstriji. Nekaj pomankljivosti naj bi odpravila študijska reforma, največ uspeha pa pristojno ministrstvo vidi v pravočasni informacijski kampanji na višjih šolah.

Če gledamo izpadno kvoto pod gospodarskimi vidiki, kot jo vidi predvsem prosvetno ministrstvo, je le-ta seveda hud udarec avstrijskemu gospodarstvu. Šoloobvezni otrok stane državo letno 6000 šilingov, dijak 11.000 šilingov, študent na univerzi ali visoki šoli pa nič manj kot 33.000 šilingov. V mednarodni statistiki je Avstrija glede izpadne kvote učencev v boljši polovici lestvice. V nerazviti državah je izpadna kvota seveda še poraznejša.

»Atomski vek«

Likovna razstava Toneta Svetine

Tone Svetina, avtor romana "Ukana", ki izbaja zdaj tudi v našem listu, se je pretekli teden z razstavo na Bledu predstavil slovenski javnosti kot likovnik. Podatki knjigarn in knjižnic dokazujejo, da je Svetinovo leposlovno delo, ki opisuje osvobodilni boj na Gorenjskem, eno najbolj branih del domačega leposlovja. Ni pa bilo vsakomur znano, da se pisatelj ukvarja tudi z likovno umetnostjo.

V Slovenskem vestniku smo že predstavili nekaj njegovih likovnih del. Svetina uporablja pri svojem likovnem ustvarjanju ostankе razstreljenih granat, pokvarjeno orožje in uničene šleme. Razstava v vili "Bled" pisatelja predstavlja v novi luči.

"Ne ustvarjam abstrakcij", je izjavil o svojih likovnih delih Svetina. "Če pogledate moje skulpture, ki so narejene iz železa, kombiniranega včasih tudi s kamnom ali lesom, boste videli, da nisem popoln realist. Vendar je moja simbolika vsakomur, tudi preprostem človeku, povsem razumljiva. Mnogi ljudje, ki so videli moja dela, menijo, da vzbujajo grozo. Prepričan sem, da sem tudi s tem dosegel namen, ker želim ljudi opozoriti na nesmisel vojnih spopadov in na dejstvo, da bi nova svetovna vojna pomenila konec človeštva."

Štatenberk 70

Letos bodo slovenski pisatelji na štatenberškem srečanju govorili o dramati in gledališču. Prireditve, ki bo sedma po vrsti, pripravlja tudi letos društvo slovenskih pisateljev, podobor v Mariboru.

Na povabilo na štatenberški simpozij se je doslej odzvalo 45 pisateljev. Zdi se, da je programska osnova "dramatika in gledališče" posebno privlačna in menijo, da je to mogoče razložiti predvsem s tako imenovano sedanjo splošno "krizo" slovenskega gledališča. Na Štatenberku se bodo slovenski dramski pisci in kritiki ozi-

roma teoretiki in gledališki delavci v družbi s kolegi iz drugih republik in iz zamejstva pogovarjali o zvezi dramski pisec in sodobno gledališče; nato naj bi razpravljali o tem, ali je slovensko sodobno gledališče izraz sodobne slovenske dramatike; razpravljati mislijo tudi o ravni amaterskih uprizoritev in o "uporabnih" domačih delih; zadnje poglavje razgovorov pa naj bi zajelo vprašanje odnosa slovenskih založb in RTV do sodobne izvirne domače dramatike.

Udeležbo na letošnjem štatenberškem srečanju so prijaviли prominentni slovenski dramski pisatelji — med njimi Hieng, Božič, Strniša, Kozak. Glavni referat bo prebral dr. Bratko Kreft, kot koreferenti pa so najavljeni Andrej Inkert, Taras Kermauner, Lado Kralj, Vasja Predan, Lojze Filipič, Bojan Stih in drugi pomembni ustvarjalci in delavci na področju odrske umetnosti.

KULTURNE DROBTINE

● Za glavno upravno poslojpo KELAG v Celovcu so razni koroški umetniki ustvarili vrsto likovnih del. Arhitekti poslojpo so že od vsega začetka mislili na sodelovanje umetnikov. Svoja likovna dela so prispevali Tragatschnig, Schneeweiss, Oman, Hans Bischoffshausen, Consuelo Mels-Coloredo, Glawitschnig in Hoke. Valentin Oman je pripravil plošče, ki bodo krasile vrata posvetovalnega prostora v prtiličju.

● V okviru prireditev ob 350-letnici Železarn na Ravnah na Koroškem so priredili tudi slikarsko kolonijo. V njej je sodelovalo šest slikarjev, ki so ustvarjali na Ravnah in v okolici. Po končani koloniji je Železarna, ki je bila mecen prireditve, odkupila od vsakega slikarja po eno sliko.

● Zavarovanje, prvo dramsko delo Petra Weiss (1952), ki je doslej veljalo za neuporizljivo, bodo jeseni predvajali v mestnem gledališču v Essenu.

● Domači slikarji amatori likovne sekcije Dalik so v Delavskem domu na Jesenicah odprli kolektivno razstavo. Na njej sodeluje 11 avtorjev, ki prikazujejo 32 vojaških del in 21 miniaturo v olju, akvarelu in temperi.

● V Zürichu je umrl znani umetnostni zgodovinar dr. Wilhelm Wartmann, ki si je pridobil posebno zaslugę kot pobudnik ekspresionističnega slikarstva.

● Trdnjavo Kastel v Malem Lošnju so preuredili tako, da bo odprta za razne

prireditve. Postavili so 800 sedežev, prihodnje leto pa jih bo že 1700.

● V Gradcu bodo to jesen priredili mednarodni simpozij filozofov. Posvečen bo spominu avstrijskega filozofa in psihologa A. Meinonga, ki je deloval v tem mestu.

Naval na šole

Jeseni bo 1.350.454 šolarjev in študentov obiskalo avstrijske izobraževalne zavode. To rekordno število šolarjev in študentov so sporočile oblasti za prosveto. Število obiskovalcev izobraževalnih zavodov se bo v primerjavi z lanskim šolskim letom povečalo za 40.000 oseb.

Povečanje števila šolarjev in študentov je treba pripisati predvsem večjemu izobraževalnemu interesu avstrijskega prebivalstva. Posebno velik bo naval na višje izobraževalne zavode. Na avstrijskih višjih šolah pričakujejo za 10.000 dijakov več kot preteklo šolsko leto. Še večji prirastek bodo zabeležili na glavnih šolah, kamor bo vstopilo 24.000 novincev. Dobro bodo, kot se zdi, odrezale tudi pedagoške akademije; ugotovili so za 1200 prijav več kot preteklo leto. Na avstrijskih univerzah in visokih šolah pričakujejo v zimskem semestru 52.000 slušateljev, medtem ko so jih pretekli semester našli 50.000. Padajočo tendenco pa bodo zabeležile obvezne poklicnoizobraževalne šole ter ljudske šole. Preteklo leto je vstopilo v ljudske šole 143.880 šoloobveznih otrok, letos pa jih bo le 133.808.

STONE SVETINA

33

UKANA

PRVA KNJIGA

20

Malo kasneje je močan ogenj z dežjem izstrelkov in s tulečimi zvoki ovijal pobočja hribov okoli Mohorja. Nemški naval je bil silovit in širokopolezen. Toda brigada ni bila presenečena, pripravljena je sprejela borbo. Brigadni štab se je pomaknil proti sedlu, v bližino mesta, kamor so Nemci usmerili glavni udar z namenom, da bi obrambo brigade presekali na dvoje. Brigado je pripeljal z Jelovice namestnik Svaruna, Albin Drolc-Krtina. Svarun si še vedno ni opomogel od ran. Krtina, petintridesetleten možak, rudar in kasneje delavec v železarni, ki je prišel v partizane takoj po prihodu Nemcev, je vedel, za kaj gre. Ni bil samo neustrašen in drzen. Poizkusil je begunjske zapore, gestapovska mučenja, taborišče v Avstriji, od koder pa jim je pobegnil. Bil je izkušen in ni podcenjeval Nemcev. Svoje ljudi je zbral v gozdiču pod grebenom in čakal kurirje, ki so hiteli s poročili od vseh bataljonov. Ob njem je bilo nekaj ljudi, ki so bili z njim že v žirovski hajki, ko se je spretno in skoraj brez žrtv pretolkel z bataljonom skozi nemški obroč. In prav tako na Turjaku, kjer je bil s svojimi vdrl med prvimi v goreči grad. Zdaj se je zazrl skozi veje v nizko, sivo nebo nad Jelovico. Čelo je imel nagubano in oči priprte. Prisluskoval je rohnenju orožja, da bi ugotovil moč enot, ki so jih obkolile. Hotel je razbrati načrt nemškega štaba, preden

se bo odločil. Obstajali sta dve možnosti. Da jih Nemci hočejo potisniti proti Jelovici, kjer jih čakajo močne sile v zasledah, ali pa je njihov namen vreči jih s hribov v dolino in jih ob reki uničiti. Pritekel je obveščevalce in poročal z vznemirjenim in hripavim glasom v telegrafskem slogu:

"Zaznali smo močne sile za hrblom na Jamniku, topništvo in minometalci so razporejeni na bokih, močne sile pa so prikrite nad cesto ob reki. Prihajajo še novi in novi transporti v Selško dolino."

Krtina je malomarno zamahnil z roko. Dojel je, da je kota nad Mohorjem odločilna in da jih Nemci nameravajo potisniti v dolino. Zato se je odločil za obrambo jelenjega tropa, kadar ga napada tolpa volkov. Pomikal se bo po grebenu počasi in z vsemi enotami proti Jelovici.

Na koto Mohor je bil napad najbolj silovit. Krtina je dal povelje za bataljone, se vzpel na konja in v galopu oddirjal. Iz doline so ga ugledali in začeli streljati nanj. Curki snega, pomešani z zemljo, so se vrtili okrog njega, on pa je v divjem galopu oddirjal naprej, tesno vleknjen konju za vratom.

Ko so Nemci prvič napadli koto Mohor z oddelki SS-policije, jih je sprejel ogenj težke strojnice iz cerkvenega zvonika, z druge strani pa jih je pozdravila strojnica iz zasede v gozdu. Vod, ki je bil v rezervi in je takoj zasedel položaje, je zagledal pred seboj dve verigi nemških strelcev v belem, na smučeh, ki so se komaj ločili od snega. Orožje so nesli v rokah in prečkali so strmino tako naglo in samozavesno, kot da bi bili neranljivi. Ko jih je mitraljez Poljski zagledal, mu je val krvi butnil v glavo. Zmedel se je, da je pitaliskal na petelina, ne da bi odprl varovalko. K sreči je Torkar, ko je zagledal nevarne bele mravlje, padel z zbrojevko v sneg, varovalka je odskočila in strojnica je zabobnela. Vod je ustavil nemški naval, nemške strelske vrste so polegale in izginile v belini. Ognjeni jeziki pa so

dali duška njihovi jezi in strahu. Vod, ki je napadel Nemce, je moral prilipiti glave k tlom. Pod varstvom ognja so Nemci napredovali meter za metrom. Med branilci je nekdo zavpil, da bi se umaknili. Vodnik, ki je vodil zasedo, pa je kričal: "Ubijem ga, kdor se bo le korak umaknil!" Vedel je, da pod njimi bataljoni hite na položaje in da morajo zdržati. Poljana se je posejala z mrtvimi in kriki ranjencev so se mešali med streljanje. Vodnik je poslal kurirja po pomoč. Nemci so jih že stisnili na greben. Mož, ki ga je poslal vodnik, je pritekel ves spehan v korito, kjer je naletel na komandanta.

Krtina se je ozrl navzgor h grebenu, poraslem z redkim drevjem, kjer je divjalo svinčeno neurje. Nekoliko nižje je zagledal Nemce, ki so prodrli, in dojel je nevarnost naslednjih trenutkov. Zarjul je, da je preglasil streljanje in da so ga slišali tudi branilci:

"Umika ni, orka madona! Pripravite se na juriš!" Prepadenost na kurirjevem obrazu je izginila in pomešal se je med borce, ki so prihajali in se zasopli vzpenjali na greben. Krtina pa je odredil:

"Mitraljezci naprej! Vsi z avtomati naprej! Komandirji naprej! Bataljon po skupinah v strelce! Z desnim krilom naprej, na greben!"

Dolga kolona mož se je razvrstila v skupine, ki so zavile v redko poraslo goščavo, pod vrhom pa so se spreminjale v strelsko vrsto in se spopadale z Nemci. V grapi pa so se zbrali mitraljezci okoli komandanta in po koritu naglo lezli navzgor proti vzpetini, ki je gospodovala nad okolico.

Potem je potegnil veter in svaljek megle je zagrmil koto in pomagal Nemcem, da so se vsuli čez planjavo. Nekaj raket je siknilo v zrak. Razločno so slišali nemška povelja in potem je zaorilo "hura"; rezki, surovi kriki, ki gredo skozi kosti, in novinci, ki jih slišijo prvič, jih nikdar

Papirnica Reberca menjala lastnika

Po petih letih negotovosti glede usode industrije papirja Arland AG, katerega last je bila tudi papirnica Reberca pri Železni Kapli, je bilo to vprašanje koncem junija rešeno. Podjetje Arland je postalo last italijanske industrijske Erker-Hočevar, ki poseduje pri Tolmezzu in v Milanu tovarne kartonaže. Nasproti trdovratni konkurenci švicarske industrije papirja Horgen AG je gospa Erker-Hočevar kupila akcije Arland AG v vrednosti 5 milijonov šilingov in se obvezala, da bo v podjetji Andritz pri Gradcu in Reberca pri

Železni Kapli vložila nadaljnjih 15 milijonov šilingov.

S to kupčijo je bila odpravljena negotovost, ki je trla okoli 900 delavcev, zaposlenih v omenjenih tovarnah, in njihovih družin, odkar je Arland AG prišla leta 1965 v nepremostljive finančne težave, čeprav je imela 240 milijonov šilingov letnega prometa. Tedaj je izgledalo, da bosta malomarnost v poslovanju in komplot ostale industrije papirja v naši državi Arland AG zadržala vrati. Odtlej naprej se je podjetje držalo nad vodo le s

pomočjo injekcij s strani ERP-sklada v sodelovanju s socialnim ministrstvom in koroško deželno vlado.

S svojimi injekcijami so si omejene ustanove pridržale pravico razpolaganja z akcijami Arland. V prizadevanjih za ustrezno pravno in gospodarsko rešitev problema je letos pomladi ERP-sklad odstopil od svoje zahteve po povračilu 24 milijonov šilingov, če se kupec obveže, da bo preostali dolg Arland v višini 43 milijonov šilingov poravnal tekom prihodnjih 15 let. Gospa Erker-Hočevar se je nato obvezala, da bo poleg cene za akcije v Arland vložila še 15 milijonov šilingov, medtem ko je Horgen AG potem svojo ponudbo zvišala na 25 milijonov šilingov. Z ozirom na to, da ni bilo jasno, kakšne cilje zasleduje Horgen AG s to ponudbo in ker že leta 1966 ni bila v stanju dokazati, da ima 25 milijonov šilingov kapitala, je zvezna vlada v smislu člena 20 zakona o ERP-skladu 15. maja 1970 odločila, da prodaja družbo Arland gospej Erker-Hočevar.

S tem se začena za Arland, posebej pa za njeno tovarno celuloze Reberca in njenih 240 delavcev novo obdobje. Pelletna negotovost glede nadaljnje usode tovarne je zaenkrat pri kraju. Tovarna ima svojega lastnika, ki je pripravljen Arland finančno okrepiti. Da je ta v Italiji, ne moti toliko kot pa dejstvo, da je do tega prišlo, ker je kartel papirne industrije v Avstriji hotel 1965 zadušiti podjetje, ki ne daje le zaposlitev delavcem koroškega dvojezičnega ozemlja, marveč je eden odločilnih gospodarskih faktorjev doline Bele in s tem velikovškega okraja.

(bl)

PARTIZANSKA GROBIŠČA NA KOROŠKEM Slovenji Plajberk

Na pokopališču v Slovenjem Plajberku počivata dva neznana partizana, ki sta padla meseca julija 1944 v bojih s fašisti. Prvi je našel smrt pri Štorniku, drugi pa nad cerkvijo v Dušnjakovem gozdu v Zingarici. Do osvoboditve sta bila pokopana na kraju, kjer sta padla, po vojni pa so ju prekopali na pokopališče v Slovenjem Plajberku.

Dne 2. avgusta 1944 je v Pogačaskem grabnu v Krnicah v boju z nacistično policijo padla tudi neznana dvajsetletna partizanka, ki ji je rafal odsekal glavo. Takrat sta jo začasno pokopala domača borca Grega Obilčnik iz Strugarij in Morjan, p. d. Pifelnov Roki. Ker je bila pokopana v strmi grapi, jo je pozneje odnesel budournik in ko so jo iskali, da bi jo prekopali na pokopališče v Slovenjem Plajberku, njenega trupla niso več našli. Tako počiva ta junakinja nekeje v grapah Krnice.

Domači preživeli borci iz Slovenjega Plajberka so na grob obeh partizanskih junakov postavili spominsko ploščo z napisom: „Tukaj počivata dva neznana slovenska partizana, borca za svobodo. Naj počivata v miru!“

KOT ŽRTVE SO PADLI V BORBI ZA NASI

Tešinja pri St. Jakobu

Na šentjakobskem pokopališču smo pred nedavnim položili k zadnjemu počitku Mihaela Amruša, Močnikovega očeta na Tešnji, ki je po daljši bolezni umrl v starosti 81. let.

Njegovo življenje je bilo dolgo in pestro. Ko je končal ljudsko šolo v Podgradu, kakor so svoječasno imenovali današnji St. Jakob v Rožu, je šel mali Miha najprej za pastirja tja „na Nimce“, v okolico Možberka. Bil je izredno nadarjen, vendar doma niso imeli denarja, da bi ga poslali na višjo šolo. Tako se je šel učiti mizarstva, in sicer k Bosermanu v Kotu pri St. Jakobu. Njegov mojster Boserman je bil trden in napreden Slovenec, eden izmed ustanoviteljev šentjakobškega Izobraževalnega društva „Kor“. In tako je razumljivo, da je pri njem tudi mladi Miha Amruš dobil pobude in veselje za prosvetno delo.

Že med svojo učno dobo je prvič stal na odru domačega društva. Mojster Boserman ga je takrat sicer oštel, da je preveč „lesen“ in da zato nikdar ne bo za igranje; toda Miha Amruš je potem skozi dolga desetletja vse do svoje starosti spadal med najbolj marljive sodelavce in sposobne igralce v vrstah šentjakobskih prosvetarjev. Bil je tudi med prvimi igralci „Miklove Zale“ in je samo v tej igri kakih 40-krat nastopil v eni ali drugi vlogi, leta 1932 se je udeležil tudi velike turnee, ko so šentjakobčani „svojo“ Zalo ponesli širom po Sloveniji. Sicer pa je svoje igralske sposobnosti dokazal v najmanj sto vlogah ter je bil svojim sovrstnikom in zlasti mladini vzgled poštenega in nesebičnega prosvetara, ki se je vedno rad in z navdušenjem odzval klicu svojega društva.

Ob izbruhu prve svetovne vojne je bil že prvega dne vpoklican k vojakom. Na vzhodnem bojišču je prišel v rusko ujetništvo, kjer je ostal do

konca vojne. Svoje doživljanje, posebno kako je doživel in preživel revolucijo, je pripovedoval z izrazito pripovedniško nadarjenostjo in z neverjetnim spominom, tako da je bilo pravi užitek prisluhniti njegovi besedi, mehki in pojoči, topli in pristrčni. Bil je tudi zelo načitan ter je knjiga zavzemala važno mesto v njegovem življenju. Najljubša pisatelja sta mu bila Tolstoj in Balzac, izmed domačih slovenskih avtorjev pa je imel najrajši Cankarja in Gregorčiča. V ljubezni in zvestobi do slovenske besede je vzgojil tudi svoje otroke, ki že vsa povojna leta nadaljujejo njegovo delo v domači prosveti.

Pokojni Miha Amruš je bil duša in pol. Spominjali se ga bomo kot dobrega in poštenega človeka, odkritega in iskrenega značaja, vedno pripravljene pomagati svojemu sočloveku. Za njegov veliki prispevek, ki ga je vložil v naša skupna prizadevanja za ohranitev slovenske besede na Koroškem, smo mu globoko hvaležni.

Žalujemo in svojem velja naše iskreno sožalje!

RAZPIS

Kmetijska šola v Podravljah razpisuje vpis učencev v prvi in drugi letnik za šolsko leto 1970-71.

V prvi letnik se lahko vpišejo učenci, ki so uspešno zaključili osnovno šolo in so stari najmanj 16 let.

Pogoj za vpis v drugi letnik je uspešno zaključen prvi letnik kmetijske šole v Podravljah ali katerekoli druge kmetijske šole.

Pouk na šoli prične 4. novembra 1970.

Prošnje za sprejem je treba nasloviti do najpozneje 20. oktobra 1970 na naslov: Kmetijska šola, 9241 Podravlje - Föderlach.

Vsa potrebna pojasnila se dobijo pri ravnateljstvu šole v Podravljah ali na sedežih Slovenske kmečke zveze in Kmečke gospodarske zveze v Celovcu.

Ravnateljstvo

Seminar, Vzgoja in nacionalnost

Klub slovenskih študentov na Dunaju bo začetek septembra pripravil seminar s temo „Vzgoja in nacionalnost“. Početniški seminar, ki bo šesti v vrsti klubskih početniških seminarjev, bo od 4. do 6. septembra v Bilčovsu. Kot geslo so si študentje izbrali citat iz del Camusa „Sele ko suženj preneha sprejemati definicije, ki mu jih vsiljuje njegov gospodar, se začena osvobajati“.

V povabilu Kluba na seminar je rečeno: „Predvsem v zadnjih dveh letih smo imeli priložnost spoznati, da se pojem nacionalnost oz. „slovenstvo“ v ustih tistih naših institucij, ki imajo nacionalnost tako rekoč v zaku-pu, iz folklornega, v precejšnji meri iracionalnega predsodka lahko kaj hitro spremeni v orožje proti tistim, ki se z obstoječim redom med koroškimi Slovenci in drugod ne strinjajo. Viden izraz za to, kako tako narodno „draginjo“ spreminjajo v ideološko orožje, so stavki: „Mi vsi smo Slovenci. Razdirate. Proti slovenski instituciji demonstrirate. ipd.“ V diskusiji po referatih bi skušali najprej določiti, kaj je nacionalnost v socialno-psihološkem oziru, katero mesto ji pripada v socialnih bojih po širnem svetu in katero v naši koroški družbi. Po referatih o neprisilni (nerepresivni) vzgoji in o tem, kako naše ustanove (domovi, gimnazija) nacionalno vzgajajo (...), bi v diskusijah primerjali teorijo in prakso, namen in dosežek te vzgoje in jo po možnosti ovrednotili. To je naš predlog, kakšen pa bo sestanek v resnici, bo odvisno od udeležencev. Zato predlagamo, da bi tudi Ti že zdaj mobiliziral možganske celice in premislil.“

Program seminarja, o katerem bomo še podrobneje poročali, bodo pripravili študentje sami. V glavnih re-

feratih in diskusijskih prispevkih bodo osvetlili imenovano problematiko. Spregovorili pa bodo tudi dijaki slovenske gimnazije. Prizadevanje dunajskih študentov gre namreč v smer, premostiti nadvse pomanjkljivo povezanost med študenti in dijaki.

Koroška dijaška zveza bo nadaljevala s srečanjem mlade slovenske koroške inteligence s taborom zamejske mladine, ker v teh tradicionalnih srečanjih vidi velik pomen. Seminar Kluba slovenskih študentov ni nikakor prireditev izključno za študente in dijake. Če bi bil to, bi zgrešil svoj namen. Seminarja se seveda more udeležiti vsak, ki ga ta aktualna tematika zanima.

Borovlje

Zadnjo soboto smo imeli v Borovljah posebno slovesnost — blagoslovitev nove farne cerkve. Za to priložnost se je zbralo veliko ljudi iz cele dekanije, iz Celovca pa je prišel škof dr. Köstner v spremstvu prelata Zechnerja.

Vse skupaj je potekalo zelo slovesno, toda človek je imel vtis, kakor da bi se slavnost dogajala neke na nemškem severu in ne v središču dvojezičnega ozemlja, na sedežu dekanije, ki nima niti ene povsem nemške fare. In tudi v številnih zahvalah vsem tistim, ki so prispevali za obnovo cerkve, ni bilo slišati niti ene slovenske besede...

Ljudje so se ogorčeno spraševali, ali so cerkveni dostojanstveniki na Koroškem že povsem pozabili, kaj uči njihova vera o enakopravnosti in enakovrednosti narodov?

Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA —

ne pozabijo. Krtini se ni zdelo dobro, da so Nemci prvi zavpili, in zbal se je, da bodo preplavili koto, preden jo bodo oni dosegli, zato je zapovedal juriš.

Planili so v strmino z zadnjimi močmi; kriki Nemcev in partizanov so se pomešali in po grebenu je završalo, kot bi se spoprijela dva silna vetrova. Mitralljezci so za nekaj metrov prehiteli Nemce, ki jih je vpijše tik pod grebenom zbegalo. Nemški val je zdobil zaselo, da se je v neredu umikala. Zdaj so se morali razpotegniti na daljši črti, kar je njihovo udarno moč oslabilo.

Veter je razpihal meglo. Osem mitralljezcev in nekaj komandirjev je pridrla s Krtino na čelu po goščavi naravnost na koto. Hosta je bila preplavljena z Nemci, ki so podili zaselo od drevesa do drevesa. Spopadli so se. Z gromkim „hura“ in strahovitim ognjem so obsuli Nemce, ki so prodrli v goščavo. V nekaj sekundah so se pomešali, se tolkli s kopiti in prebadali z noži. Razvnel se je boj na življenje in smrt.

Primož je ves zasopel divje begal z očmi in razkoračen s šarcem v rokah bruhal kratke rafale po belih postavah. Od kroglj je drhtelo ozračje.

„Primož!“ je kriknil Vojko nedaleč za njim.

Obrnil se je in zagledal Nemca, ki se je pognal proti njemu. Ni imel časa streljati. Padel je v sneg, rafal mu je zažvižgal čez glavo, medtem pa je Nemca nekdo podrl s strani, da se mu je prikotatil pod noge. Pognali so se naprej po gozdu. Že po nekaj korakih je prišel predenj ogromen policist, bil pa je tako presenečen, da je zgrabil za cev mitralljeza in mu ga skušal iztrgati iz rok. Primož se je uprl z vsemi močmi, vendar ga je Nemčev sunek prevrnil. Padla sta in se valjala po snegu, toda orožja si ni dal iztrgati. S težavo je repetiral in pritisnil. Rafal je razcefral Nemcu stegno. Ko pa je ta nemočno popustil, se je Primož pobral in mu od blizu zaprašil snop krogel v telo.

Siloviti napad, na kakršnega Nemci niso računali, jih je zmedel. Začeli so se v neredu umikati. Zdaj so zašli v precep. Z boka jih je kosila težka strojnica iz cerkve, od spodaj pa so puškari pridrli že na greben in jih potiskali nazaj na izhodiščne položaje.

Ko je bila glavna udarna skupina pobita in vržena s kote, so Nemci začeli brezglavo bežati proti gozdu, od koder so jim krili umik.

Krtina, Orlov in nekaj drugih so z bombami napadli še zadnjo skupino Nemcev, ki se je skušala potuheliti v zasneženem grmovju. Ko so jih prepodili, je bil greben osvojen in goščava nastana s trupli mrtvih in ranjenih. Poveljnika sta se vračala razžarjenih lic k zaklonom na grebenu. Tedaj pa se je ob podrtim drevesu dvignil ranjen Nemec in ustrelil komandanta Krtino. Orlov ga je prestregel v naročje, tisti za njima pa so švaba prereševali. Krtino je občila kri. Dve krogli sta mu prebili prsi. Imel je še toliko moči, da se je dvignil. Oprt na Orlova se je umaknil v zaklon, kjer so ga obvezali.

„Nekaj smo rešili. Mohor ne bo Žirovski vrh. Ta položaj bomo držali, dokler ne bomo z vojsko na Jamniku,“ je odločil Krtina in kri mu je privrela iz ust.

Ana, kurir za zvezo, kuhar Nande in še nekaj borcev so ostali v kotanji pod robom, ko je bataljon krenil v napad. Potajili so se v goščavo in prisluškovali hrup. Kuhar je poveznil lonec v sneg in pripravil puško. Spodaj, na prvih terasah, je bilo slišati vse močnejše streljanje. Nemci so čelo, ki je branila dohode iz doline, potiskali višje in višje. Ana je bila vznemirjena. Pokalo je na vseh straneh. Pričakovala je, da jih bodo Nemci razbili. Sklenila je, da se bo potuhnila in počakala nanje. Bila je preplašena. Tudi spor s Primožem jo je težil. Najraje bi se vrnila domov in povedala Wolfu, da ni za njegovo delo. Nemci, ki so prodrli na greben, so opazili nekaj ljudi med drevjem in ustrelili po

njih. Mirta, bataljonski sanitetec, je izgubil živce od vpitja, stokov in pokanja.

„Bežimo, vse nas bodo pobili!“ je zakričal tesnobno. „Tiho bodi, grinta študentovska! Dal ti jih bom s kuharico, če boš delal paniko. Še v težjih položajih jo je brigada zvozila. Ženski pogled, usrane! Mi smo rezerva. Krili bomo umik, če jih vržejo z grebena,“ se je razjezil kuhar.

Za nekaj časa je Mirta utihnil, potem pa je spet začel: „Če kdo ostane, naj sporoči moji mami! Kako mi je branila v hribe! Vsi bomo padli. Umaknimo se!“ je tarnal in preplašeno gledal, kam bi skočil.

Nande je pazil nanj. Zdaj mu je bilo dovolj.

„Tako griža, da se ne boš preveč tresel!“ Dvakrat ga je močno oplazil s kuharico po košeni riti, da je zacvilil. „Če mi pa še zineš kakšno o umiku, te bom ustrelil. Rezervo mi boš plašil, zelenec! Ali ne veš, da je usoda bitke največkrat odvisna od rezerve,“ je ponavljal, kar se je naučil od Orlova, in ga ukrotil.

Bolničar se je umiril, vendar se je še tresel, oči pa so mu zalile solze.

„Pusti ga! Fant je izgubil živce,“ so ga branili borci.

„Hej ti, ali si prvič v boju?“ je kuhar iskal pojasnila.

„Nisem. Toda obkoljen sem prvič.“

„Eno bi ti dal Orlov iz taktike,“ se je napravil važnega. „Zapomni si: partizan je vedno obkoljen od švabov, švabi pa vedno od nas.“ In začel se je krohotali na ves glas, kar je dobro delo tudi drugim, ki jim je strah vrtil po drobju in so prav tako sukali glave na isto stran, kjer je bolj rohnelo orožje.

Ani je bilo slabo. Bili so prav blizu krvave kopeli na koti, zato so grozo spopada doživeli še globlje.

Od vrha so pričeli proti njim spravljati ranjence. Bojni trušč na koti se je polegel in po grebenu so se vsipali partizani iz gozda.

KO JE BIL BOG DALEČ...

● **UMBERTO TERRACINI, ITALIJANSKI SENATOR, FAŠISTI SO GA PREGANJALI, BIL JE PARTIZAN:**

Če vam rečem, da ste ravnali izvrstno, ko ste odklonili odpustitve umirajočemu esesovcu, nikakor nisem neiskren (da bi vam pomagal premagati tesnobo, ki vas muči), o tem sem prepričan. Rad bi vam rekel celo to, da bi mi bilo ljubše, če bi bili svojo odklonitev tudi izgovorili, namesto da ste kar molčali. Seveda pa je v boju med čustvi in razumom v tistem trenutku v vas prevladovalo usmiljenje; to vas sicer ni pripeljalo tako daleč, da bi uslišali prošnjo umirajočega ubijalca, vendar pa vam je preprečilo, da bi izgovorili odklonitev, katere zveneci "ne" vam je silil na ustnice.

Sicer pa, kakšno opravičilo bi lahko navedel esesovec, da bi zaslužil odpustitve? Morda to, da je priznal krivdo in pokazal, da se kesa? Kdor se hoče odkupiti za storjeni zločin, mora vedeti in hoteti plačati ceno zanj, ceno junaštva. In v tem primeru bi bilo to doseženo ne z izpovedjo, zmrzrno v varnem polmraku bolniške sobe pred osebo, ki ni mogla dati odveze, temveč tako, da bi izpovedal svojo grozo nad storjenim zločinom pred tistimi, ki so bili sokrivi in ki so še vedno delali in ponavljali zločine tam in drugje in so še vedno oblastno, neusmiljeno, zverinsko reševali židovsko vprašanje.

Da, esesovec bi bil moral glasno zaklicati svojo samoobtožbo, svoj gnus, vpričo vseh Nemcev, vseh nacistov, s katerimi je bil še v stiku: vpričo zdravnikov, bolničarjev, bojnih tovarišev, z besedami, kretnjami, s pisano besedo, neutrudno, dokler bi imel še kaj moči, dokler bi bila v njem še iskrica razuma, še senca diha. To bi seveda pomenilo, obrniti nase dno jezo pošasti. Prav to pa bi bil prvi pripevek k želenemu odrešenju: tvegati mučenje, da bi tako stopil na stran mučenih.

● **SAUL FRIEDLÄNDER, PROFESOR ZGODOVINE NA ŽIDOVSKI UNIVERZI V JERUZALEMU, AVTOR VEČ KNJIG O ZGODOVINI NACIZMA:**

Vaša avtobiografska povest „Sončnica“ me je globoko presunila in dolgo sem razmišljal o vprašanju, ki ste ga zastavili: ali bi bil moral odpustiti mlademu esesovcu?

Priznam, da odgovora na to vprašanje ne najdem; iz preprostega razloga, ker menim, da odgovora na tako vprašanje ne more biti. V abstrakciji je mogoče opravičiti ali obsoditi obe mogoči obliki ravnanja. Vaše konkretno ravnanje pa je bilo v danih okoliščinah popolnoma razumljivo in opravičljivo.

Če dovolite, bi šel še dalje. Če bi poskušali najti odgovor na to vprašanje in abstraktno opravičiti tako ali drugačno ravnanje, bi po mojem mnenju to pomenilo, izogniti se problemu in s tem zagrešiti bistveno napako. Menim, da bi bila to prelahka pot.

● **GUSTAV HEINEMANN, PREDSEDNIK ZVEZNE REPUBLIKE NEMČIJE:**

Predvsem vam moram povedati, da sem bil zelo ganjen, ko sem bral o vašem srečanju z

Ali je mogoče odpustiti nacističnemu zločincu? sprašuje Simon Wiesenthal prijatelje, teologe, književnike in politike

Nekega dne, pripoveduje Simon Wiesenthal, so v Dnjepropetrovsku esesovci porinili skupino židovskih mož, žena in otrok v porušeno hišo, jo nato zažgali, potem pa še metali vanjo ročne bombe. Mlad zakonski par v gorečih oblačilih je z otročičkom Yeiem v naročju skočil skozi okno, da bi ušel strašni smrti. Pokosil jih je rafal iz brzostrelke... Minili so meseci in nekega dne je prišla bolničarka, ki je stregla umirajočemu esesovcu, po Simona Wiesenthala, ki je z drugimi ujetniki delal na dvorišču bolnišnice; kot predstavnik Židov ga je pripeljala k postelji umirajočega mladeniča, da bi prinesel olajšanje njegovi duši, ki jo je mučilo kesanje. Nered je stopil k vzglavju in poslušal izpoved umirajočega. Le-temu je šele enaindvajset let; iz Hitlerjugenda je stopil naravnost v Waffen SS. Sedaj ga peče vest, preganja ga spomin na strašna dejanja iz Dnjepropetrovskega spomina na gorečo hišo in od strahu poblaznele žrtve v plamenih. Ve, da je konec blizu. Zadel ga je bila granata. Slep je. Ne more prenesti misli, da bo moral umreti, ne da bi mu odpustil nekdo, ki bi zastopal tiste, ki so bili žrtve njegovih zločinov.

Ko je obmolnil, je Wiesenthal molče odšel iz sobe. Ni izgovoril besed odpustitve. Odpustiti bi pomenilo, izdati prijatelje iz taborišča, milijone žrtev, ki so takrat še trpele neskončne muke, obupane ljudi, ki so umirali, rekoč: „Bog je daleč, odšel je na počitnice, pustil nas je same.“

Spet so minili meseci. Nekega dne sreča Wiesenthal fantovo mater, pove ji, da je spoznal njenega sina, ne spregovori pa o njegovi smrti, o tem, kako je prosil za odpustitve in kako ga ni dobil. Ali je ravnal prav?

Bolj ko mineva čas, manj je prepričan o tem. Preganja ga dvom: sem naredil prav ali ne? Zato se odloči in vse popiše v zgodbi z naslovom „Sončnica“ (na esesovčevem grobu so posadili sončnico) ter jo pošlje v branje prijateljem, teologom, književnikom in politikom iz vseh dežel, da bi proučili njegov primer. Je imel prav ali ne?

umirajočim esesovcem in pozneje z njegovo materjo. Skrivnostna so pota Njega — ne morem reči drugače — ki vodi naša življenja.

Obe srečanja sta intimno povezani: od matere ste se poslovili, ne da bi vzeli „ubogi ženi poslednje, kar ji je še ostalo: prepričanje, da je imela dobrega in pogumnega sina“. Zamolčali ste ji, kar ste o mladeniču vedeli, namreč, da je bil morilec, čeprav ne čisto po svoji volji, saj ga je v to prisilila „neusmiljena ideologija“, in da vas je, preganjan od očitkov vesti in od kesanja, prosil odpustitve. Če bi ji bili povedali oboje, bi porušili materino idealizirano predstavo o njem, obenem pa bi ji pokazali resničnega sina, tistega, ki se ga je dotaknila, neutajljivo dotaknila milost.

Materi niste mogli povedati obeh platih resnice. In tudi to vam ne da pokoja, kot vam ne da pokoja misel, da niste mogli reči mlademu umirajočemu in skesanemu morilcu odrešilne besede, besede odpustitve, odveze.

Nasprotje med pravico (razumljeno kot zakon) in milostjo je rdeča nit vaše zgodbe. Tudi pravica in zakon, pa naj ju je treba še tako spoštovati, ne moreta obstajati brez usmiljenja. To je nova beseda, ki jo je prinesel in izpolnjeval Kristus. Dovolite mi, da vam to povem v dokaz svojega sodelovanja.

● **J. W. M. BLUYSEN, ŠKOF NA HOLANDSKEM:**

Poskušam se postaviti poleg vas k postelji umirajočega mladeniča. Sprašujem se, ali ne gre v tem primeru za korenito obrnjen odnos med

močnim in šibkim. Ob postelji sedeči Žid se zaveda, da je umirajoči izgubil vso svojo moč in da leži tu pred njim nemočan, zapuščen, ne toliko zaradi bližajoče se smrti, temveč zato, ker zapušča življenje obremenjen z vestjo, ki jo teži strašna krivda. Ali obstaja večja tesnoba od te, da stopaš smrti nasproti in imaš za seboj kratko življenje, ki je v človeškem merilu zgrešeno in strašna zmota?

In mar po drugi strani ni šibak tisti, ki je potreben zaščite? Sprejeti ga, odpustiti mu, ne bi pomenilo, ravnati proti pravici, temveč v skladu z njo, čeprav bi bilo to po mojem mnenju mogoče le iz usmiljenja.

Prav je, da je usmiljenje poslednja beseda o človeškem življenju. Evangelij, v katerega verujem, me uči, da tako ravna Bog s človekom in da zahteva od nas, da se ravnamo po tem božjem usmiljenju. Od tod izvira moje trdno prepričanje, da odpustitve potrjuje pravo človečnost.

Ko sem prišel do zadnje strani vaše knjige, me je prevzela ena sama misel: nikoli, nikoli več ne sme priti do okoliščin, ki bi postavile človeka pred izbiro, ki tako prekaša človeške moči. Nikoli, nikoli več se ne sme ponoviti to nečloveško obdobje v zgodovini človeštva. Nikoli, nikoli več se ne smejo mladi ljudje zaradi napačnih ideologij spreminjati v morilce. Nikoli, nikoli več se skupina ljudi ne sme oklicati za „raso nadljudi“ in ravnati z drugimi ljudmi kot z manjvredno raso.

● **CONSTANTINE FITZGIBBON, PISATELJ IN KRITIK, ČLAN IRSKE AKADEMIJE KNJIZEVNOSTI:**

Nisem Žid in nisem Nemec. Trdite, da v svojih otroških mladih letih, še preden so se začele nacistične grozote, niste srečali nikogar, ki ne bi bil takoj spregledal vašega „židovstva“. No, jaz sem pač eden tistih, ki jih niste srečali. V visoki zahodni meščanski družbi, kjer sem zrastle, so moja družina in krogi, v katerih sem se gibal, seveda vedeli, da obstajajo Židje, niso pa vedeli za „židovsko vprašanje“. In ko sem pri petnajstih letih leta 1935 prvič prišel v Nemčijo in sem prvič slišal za antisemitizem, se mi je to zdelo naravnost groteskno.

Če že nisem rasist — ali si vsaj domišljam, da to nisem in s tem mislim tudi na afriški in azijski rasizem — sem vedno bolj antirasist.

Če bi se bil znašel v vašem položaju, v položaju, ki se mi zdi skoraj nedoumljiv — čeprav ne popolnoma — bi bil, tako mislim, storil enako, kot ste storili vi. Takrat bi mi bilo triindvajset let in menim, da bi bil pomislil, da daje tisti človek prelahko priložnost za maščevanje. Zdi se mi, da bi danes, čeprav se sedaj težko vživim v ozračje tistih dni, reagiral s krščansko brutalnostjo, kajti danes bi bila zame Tanganrogov sin Eli in moj sin Francis eno in isto in spomnil bi se na Kristusove besede „raje mu priveži mlinski kamen okrog vratu in ga vrzi v morje, kot da bi pohujšal enega teh malih“: in mislim, da bi ga zadavil v postelji.

● **HERBERT MARCUSE, AMERIŠKI FILOZOF IN SOCIOLOG NEMŠKEGA RODU:**

Mislim, da bi bil storil, kot ste storili vi: zavrnil bi bil prošnjo umirajočega esesovca. Krivnik, ki prosi svojo žrtev odpustitve, se mi je vedno zdel nekaj, kar je zunaj človeškega, nekaj, kar pači pravico. Nemogoče je, da bi kdo hodil okoli in ubijal ter mučil, potem pa, ko bi prišla njegova ura, preprosto prosil odpustitve in ga tudi dobil. Menim, da tako dejanje podpira zločin. Sicer pa to vprašanje presega okvire židovskega vprašanja. Ali bi član vietnamske narodnoosvobodilne fronte mogel odpustiti naredniku ameriških mornarcev, ki mu je ubil in mučil prijatelje, ženo, otroke? Ali je sploh kdo, ki bi imel pravico odpustiti?

● **RENE CASSIN, FRANCOSKI PRAVNIK, NOBELOV NAGRAJENEC ZA MIR (1968), PREDSEDNIK SVETOVNE ŽIDOVSE ZVEZE:**

Po mojem mnenju je pri vsem tem najpomembnejše dejstvo, da vam je mladi umirajoči esesovec priznal svoje strašne zločine nad Židi in vas prosil odpustitve med vojno, ko so se kar naprej dogajala mučenja in pokoli. Bojazn, da bi podprli — čeprav posredno — taka zločinska dejanja, je popolno opravičilo za odklonitev odpustitve, kot ste storili vi po dolgem premisleku.

(Dalje na 7. strani)

Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA —

„Hura!“ je zavpil Nande, že boljše volje.

„Geben so zavzeli našil Mater jim švabsko!“

Z vetrom je znova priplaval svaljek megle, ki so ga izkoristili Nemci, da so odvrleli ranjence. Nekateri so streljali nanje, dokler ni prišlo povelje, naj prenehajo in puste, da poberejo ranjence.

Četa, ki je koto zavzela, se je zleplila z zemljo. Megla je izkoristila za utrditev položaja. Zginila je očem, kot je ne bi bilo. Medtem so puškari, ki so prilezli za tropom mitraljezcev, pobrali ranjence in jih odvlekli v grapo k rezervi.

K razbitim skupinam policistov so pritisnili novi. Za njimi je prišla skupina oficirjev, gestapovcev, ki jih je psovala in jih gonila naprej. Megla je prinesla le trenutno zaščito. Nikomur, kadar se je zdrav vrnil s kote, ni bilo več do tega, da bi poskusil znova. Mitraljezci jim niso šli iz spomina. Daleč spodaj, po terasah, so pele strojnice z neko premišljeno vdanostjo, vedno na istih mestih. Iz megle so prihajali glasovi in zmerjanje. Vojko je tolmačil Orlovu nemška povelja. Poveljujejoč oficir je spodaj vpil z visokim, histričnim glasom, ki je zvenel tako, kot bi paral trebuhe. Ugovarjali so, da brez minometov in topniškega ognja ne bodo uspeli.

Megla se je počasi dvignila. Komandir Orlov je vstal z okopa, se naslonil na deblo in mirno z daljnogledom preiskoval gozd. V boju je imel vedno široko odprte oči. Nenadoma so se mu zablistale. Zagledal je tri oficirje v mali kotanji, ki jo je pravkar odgrnila megla.

„Ali jih vidiš?“ je siknil ostrostrelcu, ki je ležal poleg njega. Vojko je zagledal ob šopu smrek tri oficirje, ki so gledali proti njihovim položajem in nekaj krilili z rokami.

„Srednjega! Starec je, z velikim daljnogledom na očeh. Tistega mi ubij! Hitro, preden jih spet zagre megla.“

Vojko se je pripravil. Zbrisal je zrklo velikega očesa na puški in pomeril.

„Moraš zadeti!“ je dejal Orlov. „Morda je celo tisti, ki vodi napad. Tristo metrov računaj!“

Odjeknil je strel. Spodaj se je oficir zgrabil za prsi in padel. V nekaj trenutkih so zginili vsi.

„Zadel si, orka madona, Vojko!“ je radostno vzkliknil Orlov.

Nemci potem nekaj časa niso napadli. Obsuli pa so koto z minometalskim in strojničnim ognjem. Branilci so se potajili v snežene luknje in čakali.

21

Medlo sonce se je nagnilo nad Jelovico, ko se je bitka prenesla na Jamnik. Brigada je prebila obroč in obdržala mostišče — gozdnat hrbet, ki se nekaj kilometrov razteza z Mohorja na Jelovico. Ko so se čete spoprijete s kolonami Nemcev na Jamniku in jih odbile, je na terasah okoli Mohorja še vedno pokalo. Čete so se umikale proti vrhu. Borci so se borili vztrajno in zagrizeno kot še nikoli. Nemško topništvo je največj delo v prazno, ker so se zasede takoj, ko so bili položaji odkriti, umikale in menjale položaje. Prostrane senože, preprežene s pasovi drevja, so bile kakor ustvarjene za manever. Z novih položajev so se po desetih razkropilne zasede zlahka upirale premoči Nemcev, ki so kot slepi vedno znova tipali v negotovost robov nad belimi planjavami. Topništvo je večkrat talklo po svojih. Granate, ki so zgrešile cilj, so padale med rezervo napadajočih oddelkov in ustvarjale zmedo. Klešče so se razmaknile, in brigada je postopoma in preudarno lezla iz njihovega objema v drugo smer, kot so želeli Nemci. Zaman so nagradili mnoga vozila, težke strojnice, topove in oklopnjake, zaman so zmrzoval zasede, ki bi dotokle

preganjane borce. Brigada se je valila proti Jelovici in ni šla v past, da bi udarila po dolini, čeprav je s te strani niso pritiskali.

Četa, ki ji je poveljeval Orlov, je dobila povelje, da krije umik bataljonov in ranjencev. Odbili so že nekaj napadov. Nemci, ki so se nekajkrat opekli, so zdaj tolkli iz primerne razdalje z vneto, ki jo imajo vojaki, ki se zavedajo da gredo za njimi vozovi z municijo in da se zanje kuha večerja z juho in mesom. Napadali so tudi z mislijo na pakete in noveletna voščila. Branilci kote pa so se zakleli, da bodo raje pomrli v svojih luknjah, kot bi pustili zavzeti koto. Vedeli so, da razen soka zjutraj, ne bodo ničesar več dobili, tudi zvečer ne in morda tudi drugi dan ne. Še bolj pa so se zavedali, da če zapustijo koto, niti jesti ne bo več potrebno.

Dokler so se čete tolkle strnjeno okoli njih, so se borili zbrano, vztrajno in potrpežljivo. Ko pa se je streljanje oddaljevalo in so ostali sami med okleščnim drevjem, se jih je polastila tesnoba. To je spoznal tudi Orlov, ko je videl, da se borci dvigajo iz zaklonov in se ozirajo za hrbet. Primanjkovalo jim je municije. Mrtve in ranjene so že zvezle v globel. Medtem ko so čakali, so zakopali mrtve borce na dnu globeli, porasle z gostim grmovjem. Niso hoteli da bi jih Nemci dobili in razkazovali po mestu.

Ko je Tinček, kurir Orlova, pritekel s pismom o umiku, ga je presenetila mina. Ni je slišal plahutati, le vroč blisk ga je zadel. Železni drobci so mu razsekali čelo in oči, in snežna tema ga je zasula. Spravili so ga v grapo, kjer je četa že prevzela ranjence in jih skupno z rezervo, ki je pripravila nosila, naložila in odnesla. Umikali so se proti Jamniku. Ana je šla z ranjenci. Otopela je in se vdala v usodo, da ne bo treba počakati Nemcev. Od daleč je zagledala koto in stisnilo jo je pri srcu. Tam je ponovno zavrelo in granate so dvigale curke snega in zemlje prek

NEZGODE V OTROŠKI DOBI

Od prvega leta starosti dalje so nesreče ali nezgode glavni vzrok smrti v otroški dobi. To pomeni, da umre zaradi posledic nezgod več otrok, kot jih umre zaradi katerekoli drugega obolenja. Ker so prav starši tisti, ki lahko preprečijo marsikatero nezgodo pri svojem otroku, se nam zdi potrebno, da starše na to opozorimo.

Dokaj razumljivo je, da je število nezgod prav v otroški dobi zelo veliko. Otroci še nimajo lastnih življenjskih izkušenj, ne ve, kaj je nevarno, ne zna oceniti položaja. Majhen otrok, ki prileti na cesto, se sploh ne spomni, da bi pogledal na levo in na desno. Pa tudi če pogleda po cesti, ne vidi toliko kot odrasel človek, ker je majhne rasti. In končno — tudi, če vidi otrok avto, ki je še tako daleč, je lahko čez nekaj sekund že pri njem. Pa še to: majhen otrok je prepričan o vsemogočnosti odraslih, ki zanj vedno lepo in dobro skrbijo, in meni, da bo voznik avtomobila pravočasno lahko ustavil.

V raznih starostnih obdobjih prevladujejo razne vrste nesreč. Tako se majhen otrok po prvem letu starosti, ko shodi in prične raziskovati svet okrog sebe, največkrat opeče, pade ali zavrže. Starši otroci se pogosteje utopijo ali pa so žrtve prometnih nezgod, bodisi kot kolesarji ali pešci.

Nekateri otroci so posebno v nevarnosti. To so otroci, ki slabše vidijo ali slišijo, invalidni otroci, inteligenčno manj razviti otroci, telesno bolj nerodni otroci in otroci z duševnimi težavami, predvsem taki, ki izhajajo iz neurejenih družinskih razmer. Vsi ti otroci namreč slabše opazujejo svoje okolje, bodisi zaradi svojih telesnih pomanjkljivosti ali pa ker so preveč zaposleni s svojimi notranjimi težavami in premalo pozorni na svoje okolje.

Preprečevanje nesreč v otroški dobi je problem, katerega so se lotili različni strokovnjaki: zdravniki, psihologi, prometniki itd. Rezultati raziskovanja tega problema so pokazali, da lahko starši preprečijo marsikatero nesrečo.

Osnovna načela za preprečevanje nezgod v otroški dobi so:

Dolžnost staršev je, da varujejo otroka pred nevarnimi okoliščinami. Na primer: starši ne smejo puščati malega otroka samega na cesti ali samega v sobi, kjer gori ogenj ali pa je odprto okno. Dobro je, če odrasli, preden zapuste prostor, v katerem se nahaja majhen otrok sam, še na hitro pogledajo, ali ne preti otroku v sobi kaka nevarnost.

Do mnogih nesreč bi ne prišlo, ko bi mame in stare mame ne puščale svojih tablet in praškov na policah in v predalih, ki so otroku dosegljivi. Ko je v hiši majhen otrok, je treba nekoliko spremeniti hišni red in navade ter jih prilagoditi otroku!

Otroka moramo seznaniti z nevarnostmi, ki mu grozijo, in ga hkrati nanje pripravljati. Otroci, ki so prekomerno varovani in zaradi prekomernega strahu staršev nimajo priložnosti razvijati svoje samostojnosti in spretnosti, veliko prej zaidejo v težave kot otroci, ki so si pridobili primerne izkušnje. Zato moramo

Rastline v sodobnem stanovanju

Sobnih rastlin je danes že nepregledno število, zato se včasih res težko odločimo za to ali ono lončnico. Razumen gojitelj ne bo nabavljajl vsevprek, temveč se bo v začetku omejil le na neprezahtevne, že preizkušene sobne rastline. Šele ko si bo pridobil potrebno znanje, se bo lotil vzgoje zahtevnejših rastlin. Če hočemo rastline uspešno gojiti, moramo poznati tudi njihove življenjske potrebe. Če tega ne vemo, bo ves trud zaman in rastlina bo kmalu povsila listje in propadla, ne da bi ji vedeli pomagati. Zato pred nakupom vedno zahtevajmo od vrtnarja, da nas dodobra seznani s kupljeno rastlino.

Za dekoracijo notranjih stanovanjskih prostorov pridejo v poštev pretežno sobnice, ki jih gojimo zaradi lepega listja in kjer ima cvetlje podrejeno vlogo. Tudi cvetočih rastlin se ne izogibamo, vendar sodijo te bolj na cvetlično okno. V velikih, svetlih stanovanjih lahko gojimo sobno lipo, številne vrste fikusov — moderen je zlasti širokolistni gumovec ficus decora — razne filodendrone, predvsem monstero delicioso, aralijo, odpornejše vrste dracen in druge. Tisti, ki imajo že številne izkušnje, si lahko privoščijo tudi precej zahtevni pisanolistni sobnici — difenbahijo in krotan ali kodiejum.

Za manjša ali zelo majhna stanovanja so primerne naslednje sobnice: fatshedera ali križana aralija, ki je zelo odporna rastlina, sansevierija, praprotni nephrolepis exaltata, sobni bršljani, pisanolistni klorofilum, sobna vinika-cissus, saxifraga ali judovska brada, številne peperomije, sobni mleček euphorbia splendens, razni sukulenti kot havorcija, gasterija, briofilum, aloja ter zelo moderna ovijalka scindapsus, ki jo lahko namestimo tudi tako, da pleza po zidu ali obkroža okvir kake slike.

otroka pravočasno naučiti prečkati cesto, plezati na drevo, plavati, itd.

Starši ne smejo nikoli pozabiti, da predstavljajo otroku vzgled in da jih bo otrok posnemal. Če vidi majhen otrok mamo, kako stoji na oknu in pomiva šipe, je prav možno, da bo tudi sam (seveda z najboljšimi nameni!) poskušal pomiti šipe na enak način.

Otroke z motnjami vida, sluha, invalidne, nespretnosti, vedenjsko motene otroke, otroke, ki so utrjeni ali oslavljeni po preboleli bolezni, morajo starši še posebno varovati.

Starši morajo poznati zakonitosti razvoja otroka. Morajo vedeti, kaj je otroku v določenem starostnem obdobju najbolj nevarno. Morajo vedeti, na primer, da dojenček vse nosi v usta in so mu nevarni drobni predmeti, da boče dvoletnik vse videti in prijeti, itd. Na tak način veliko lažje obvarujemo svojega otroka pred nesrečo.

Kot vidimo, je izbor izredno velik, treba bo le izbrati tisto rastlino, ki vam najbolj ugađa in ki jo najbolj poznate, in ne nazadnje tisto, ki bo ustrezala harmoniji vaše sobne opreme.

Zelo važna je namestitve rastlin v stanovanju. Uspeh je odvisen predvsem od svetlobnih razmer. V svetlih prostorih bodo uspevale vse rastline, v manj svetlih samo nekatere, v slabo osvetljenih pa kvečjemu le aspidistra. Pravilo je, da rastline z mehkiimi listi, bujno rasti in cvetjem potrebujejo več svetlobe od tistih, ki počasi rasto in imajo usnjeno listje. Manj svetlobe potrebujejo tudi tiste, ki živijo v svojem naravnem okolju v gozdovih, v senci večjih dreves. Te bomo v stanovanju namestili na manj osvetljena mesta, prve pa na okenske police ali v bližino oken.

Ob koncu še tole: nikar ne natrpajte v stanovanje preveč rastlin. Lepše je, če jih imate manj, toda te pravilno in smotno razmeščene.

Narava vam pomaga

Poleg sadja, zelenjave in rož obstajajo tudi druga naravna sredstva, ki jih moremo s pridom uporabiti pri naši vsakdanji kozmetični negi.

Maslo, na primer, odlično vpliva na pomlajevanje in svežino kože. S kosčkom masla (velikost lešnika) obrišite obraz, ne pozabite pa na vrat in veke!

Tudi med je odlično sredstvo za svežino naših lic. Nekaj žličke naravnega medu raztopite na pari in ga zmešajte z žličko limoninega soka ali z lipovim čajem. Mešajte nekaj minut, potem denite maso na lica, po 15 minutah pa jo sperite z mlačno vodo ali kamiličnim čajem. Ali pa: zmešajte enaki količini sojine moke in medu. Dodajte še mleko v prahu in naredite kašo. Masko denite na obraz za pol ure in jo potem izmijte z mlačnim kamiličnim čajem. Ta maska je imenitna za zelo utrujen obraz. — Kuhinjska sol je odlično sredstvo za beljenje rok in zoper otekle očesne veke in rdečilo lic. Kopajte roke v mlačni vodi, ki ste ji dodali za pest soli, na veke pa denite obkladke mlačne slane vode.

Mleko osvežuje kožo in ji daje elastičnost. Dva- ali trikrat tedensko umijte obraz v mleku, toda le nekuhanem.

Olivno olje je odlično sredstvo za nego suhe kože. Denite malce olja na roke in si z njim namažite obraz in celo telo pred kopanjem. Koža bo mehka in gladka.

Pšenični otrobi idealno odpravljajo mozolje. Dve žlici otrobov zmešajte s snegom enega beljaka. Premažite s krtačko obraz, in ko se maska strdi, jo odstranite s suho krpo, potem pa obraz dobro umijte s hladno vodo. Enak učinek ima tudi koruzna moka.

DROBNI NASVETI

■ Bisere ogrlice nanizajte na vialinsko žico, pa se vam ne bodo razsuli.

■ Zoper gladke podplate na čevljih si pomagajte s smirkovim papirjem. Zgrnite z njim podplate novih čevljev, pa ne bo strahu pred poledico.

■ Če ste opazili na politiranem pohištvo madeže od vode ali druge tekočine, jih zdrgnite s posoljenim petrolejem, potem pa madež dobro obrišite z mehko volneno krpo.

Legenda o ženi

Neka indijska legenda zelo poetično pripoveduje o nastanku žene:

Ko je bog Tvastri ustvaril svet, je opazil, da je pozabil na ženo. Potem se je domislil in je vzel okroglo meseca, gibkost kače, vitkost mladih vej, drhtenje listja, lahkost perja, nasmeh jutranjega sonca, vdane oči srne, bojzljivost zajca, nestanovitnost vetra, domišljavost pava, krutost tigra, trdoto diamanta, hlad snega, gruljenje goloba in zlobudravost papige.

Ko je bila žena narejena, je Tvastrija tako navdušila, da je določil: „Žena naj bo okras vsega sveta!“

Poskusite!

OCVRTA ČEBULA

Za 6 oseb: 6 debelih čebul, 100 g moke, olje za praženje.

Olupljene čebule zrežemo na pol centimetra debele kolesca, vsako kolesce razstavimo še na obročke, le-te osolimo pavaljamo po moki in ocvremo v večji količini dobro razgretga olja. Ocvrlo čebulo odcedimo, jo še enkrat osolimo in takoj postrežemo.

POR S PARMEZANOM

Za 6 oseb: 12 porov, sol, 75 g surovega masla, 50 g nastrganega parmezana.

Izberemo debelejšo poro, ki imajo največ beloga dela, jih operemo, damo v posodo, zalijemo s kromom, solimo in kuhamo 5 minut. Kuhan por odcedimo in ga zložimo na čisto cunj, da popije preostalo vlago. Nato ga damo v posodo iz jenskega stekla, namazano s surovim maslom, ga potresemo z nastrganim parmezanom in polijemo s preostalim surovim maslom. Posodo postavimo za kakšnih deset minut v zmerno razgreto pečico, da se sir opeče.

PEČENA ČEBULA

Za 6 oseb: 12 čebulic, 1 dl olja, sol, poper, žlička na drobno sesekljane peteršilja.

Izberemo drobne čebule, jih dušimo in kuhamo kakšnih deset minut v večji količini slane vode. Nato jih odcedimo, vsako po polovici prerožemo, jih damo na pomaženo pekač, polijemo z oljem, solimo, popramo, potresemo s sesekljanim peteršiljem in pečemo v zmerno razgreti pečici eno uro.

Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA —

visokih dreves. Pomislila je, da bi jih lahko Nemci odrezali in pobili. Vihotapila se ji je misel, da se Primož in morda tudi Orlov ne bosta vrnila. To bi ji olajšalo položaj. S strahom je gledala proti temni Jelovici, kamor so se umikali. Lahko bi bila doma, v svoji topli, prijetni sobi, brala knjigo in čakala konca vojne. Šla je po stopinjah, vdrlih v snegu, in Primož se je vračal z očitki. Kljub temu se je še najbolj vamo in trdno počutila ob njem. Sedaj, ko je ostal v gozdju, jo je bilo sram, da si je želela njegove smrti. Neko novo občutje jo je obšlo. Zaželela si je, da bi jo zadelo. Izkravala bi v snegu. Pred njo je opletal Tinček na nosilnici in roka mu je mahavo bingljala. Ko so ga prinesli v grapo, mu je zavezala rane. Še je čutila toplo, lepljivo kri med rokami in groza jo je bilo, če se je spomnila, da je njegov drobni, deški obrazek počrnel od smodnika in da je razsekan od železnih drobcov.

Medtem je na kolci Orlov dal povelje za postopen in neopazen umik. Nemci, ohrabreni zaradi umika nekaterih enot, ki so ščitile bok, so se znova pripravili. Kakor črvi so se plazili in se zgrinjali spodaj v kolono. Vozel odpora se je prenesel na Jamnik.

Za prostovoljce, ki bodo krili umik, so se javili Keča, Primož, Vojko in Travnikarjev. Bili so prav tisti, ki bi jih tudi sam izbral. Nanje se je zanesel. Sam se je plazil od borca do borca in pobral zaplenjeno municijo za šarce in jo prinesel v gnezdo, kjer so čepeli Primož, Vojko in pomočnik.

„Primož, tu imaš tristo kosov municije. Zadržite jih čim dlje. Če nas pričnejo goniti, se ne bomo ustavili. Ranjence imamo pred seboj.“

„Bomo, tovariš komandir,“ je odgovoril Primož, ne da bi ga pogledal. Ležal je ob mitraljezu bled in prepaden; gledal je proti nemškimi položajem. Oči so mu vročično sijale. Šele ko ga je ta ponovno poklical, se je obrnil h ko-

mandirju. Srečala sta se z očmi in Orlov je čutil, da mu očitajo. V tem trenutku mu je bilo žal, da je Ano potegnil v četo. Skušal se mu je nasmehniti kakor včasih, ko sta si bila dobra, pa se mu je komaj posrečilo. S prizvokom grenkobe je rekel:

„Srečno in v pravem času se izvlecite!“

Skočil je še k Bosancu in ponovil: „Držite, dokler morete! Vsaka minuta nam bo dragocena.“

Njegove besede so bile bolj prošnja kakor zapoved, z občutkom krivde, da bo odšel, oni pa bodo ostali.

V zraku so zatulile granate in kriki razbitega jekla so napolnili gozdju.

„Bomo,“ je dejal Bosanec suho, kakor ne bi verjel ne Orlovu in ne sebi. Orlov ga je spodbudno udaril po plečih in preskočil k svoji četi. Žal mu je bilo fantov, ki so ostali sami, in kaj malo je upal, da se bodo izvlekli. Nekaj težkega mu je leglo na dušo.

Odsoten in nem je Primož slonel na orožju. Z vsakim borcem, ki je zdrsnil za robom in se umaknil, mu je kanila kaplja strahu v srce. Žalost ga je zalivala kakor kalno vodovje. Za svinčenke, ki so sekale vejice ali brizgale curke prsti po okopu, se ni menil. Osamljenost mu je pretrgala dušo in strah ga je hotel zlomiti. Pogled mu je zdrsnil k Travnikarjevemu, ki je s tresočimi rokami še vedno vsavljal zadnje naboje v izpraznjene redenike. Ni ga pogledal v oči in ne poklical. Strah je nalezljiv kot bolezen. Oči, glas, krič, vse te okuži. Zdaj bi moral začeti streljati, da bi si umiril roke in misli. Torkar je poslal še en rafal in zadnja dva borca sta izginila za robom.

Ostali so sami kakor pozabljeni kamenje, razsekano drevje, razbita zemlja, sami, prepuščeni na milost in nemilost veliki preizkušnji, ki se je naglo bližala.

Čutili so, da jih iščejo nevidne, zlobne oči, mnogo oči med drevjem in po vsem gozdu, ki jih je obkrožal onkraj

planjav na ozemlju od nikogar. Da jim nevidne roke stiskajo vrat. Čas se je ustavil kot stara, zaprašena ura, ki ji je počila vzmet. Na obronku gozda pa so rastle bele postave in se premikale. Opazili so spremembo, kakor hitro je ugasnil ogenj, ki jih je držal v spoštljivi razdalji.

„Čemu si ostal, Primož?“ ga je vprašal Vojko in ga zdramil iz zamišljenosti.

„Ne vem. Pa ti?“ je rekel Primož.

„S teboj. Pa Travnikarjev? Z nama. Pa Keča? Z nami. Rad imam tega Bosanca, čeprav je včasih nekoliko čuden,“ je dejal Vojko.

„Tudi jaz,“ mu je odgovoril Primož.

„Streljaj, Primož! Premikajo se!“

„Ne! Položaja ne bomo odkrili, da ne potegnemo vsega ognja nase. Naj pridejo bliže! Pridobili bomo na čas!“ Vojko je videl, da so Primožovo čelo brazdale kapljice znoja in se nabirale v kožatih obrveh. V njegovih očeh pa je bil odsev, ki si ga ni želel razložiti.

„Daj, spoji mi tri pasove nabojev!“ se je Primož obrnil k Travnikarjevemu, potem pa se je naslonil na mitraljez in se zastrel v svet pred seboj, prepreden s sledovi, curki krvi in zverženimi mrličji v snegu. Na koto je legla nevarna tišina. Z nemške strani sta se ugnili dve zeleni rakeli. Potem so se z vseh strani dvignile bele postave.

V ustih je čutil grenak okus po pepelu in žveplu. „Čemu sem jo moral izdati,“ je pomislil. „Ali morejo biti nežne roke, ki mi jih je vsak večer ovila okoli vratu, roke, ki povijajo rane, izdajalske? Pregrešil sem se proti človeku in sebi in postal sem ovaduh. Osumil sem jo, ker jo hoče imeti Orlov.“

Granata je udarila v drevesni vrh in razklala mučno tišino.

(Dalje prihodnjič)

KO JE BIL BOG DALEČ...

(Nadaljevanje z 5. strani)

Toda če prestavimo primer krivca, ki priznava svoje dejanje, in primer njegove smrti v čas neposredno po prenehanju sovražnosti, se položaj spremeni v toliko, da z individualnim odpuščanjem ne tvegamo več tega, da bi podprli nove pokole. Ista prvina in njen razlog se spremenita. Jeza tega, ki je izgubil svoje drage, nad zločinci, med katere lahko prištevamo tudi umirajočega, je še vedno upravičena; nič več pa ni prevladujoči psihološki dejavnik.

Treba je upati, da se bo narod, katerega pripadniki niso bili vsi zločinci in kjer nedolžni mladi rodovi ne morejo nositi posledic krivde svojih očetov, spametovat, kar velja tudi v korist zločincev, ki so jih takrat spodbujali k zločinom in se danes tega iskreno kesajo. Tudi v tem primeru je seveda pripadnikom preganjanih narodov treba priznavati popolno svobodo presoje.

Noben narod in noben družbeni razred nikakor ne more, češ da je vojna končana, odpuščati po vrsti vsem tistim, ki so storili zločin nad človeškim bitjem. Ostro kaznovanje zločinov nad človeštvom ne sme poznati časovnih omejitev: ne toliko zaradi maščevanja kot zaradi tega, da bi zločincem — ki jim nekaznovanost daje moč — preprečili, da bi dvignili glavo, se vrnili na položaje, pripravili povračilo in spet začeli s sovraštvom in nasiljem.

● GABRIEL MARCEL, FRANCOSKI KNJIZEVNIK IN FILOZOF, DOBITNIK NAGRADE ZA MIR:

Dolgo sem premišljeval o vprašanju, ki ste ga zastavili, vendar nisem prišel do sklepa, ki bi me popolnoma zadovoljil.

Po eni strani sem skoraj prepričan, da bi bil, če bi bil na vašem mestu ob umirajočem, spregovoril besede odpuščanja ki bi mu edino le mogle dati poslednjo tolažbo. Potem, ko bolje premislim, pa se le vprašam, ali bi take besede sploh imele oziroma mogle imeti kakšno vrednost. V takem položaju bi si res moral lastiti pravico, da lahko govorim v imenu toliko in toliko žrtev. Popolnoma jasno je, da te pravice nimam; da predvsem nimam investiture, ki bi edina mogla dati mojim besedam konkretno težo. Torej bi bilo formalno odpuščanje tako rekoč laž.

● JACOB CAPLAN, VELIKI RABIN FRANCIE:

Dobro veste — in na to vas ni treba opozarjati — da po židovskem pravu iskreno kesanje lahko doseže odpuščanje grehov, ki jih storimo proti Bogu. Za grehe, ki smo jih zagrešili nad ljudmi, pa je treba dobiti najprej odpuščanje tistih, ki smo jih razžalili; tedaj šele lahko prosimo za božje odpuščanje.

Zato menim, da bi bilo prav, če bi bili esesovci povedali, da ni v vaši moči, da bi ugodili njegovi prošnji, da pa bo Bog njegovo iskreno kesanje in priznavanje smrti kot pravične sprave gotovo upošteval.

Cepprav mi niste odpustili, bi te besede deloma odgovorile na to, kar je esesovec od vas pričakoval, obenem pa bi bile v skladu z židovsko tradicijo. V Talmudovih časih so na smrt obsojene, ko so jih privedli na morišče, spodbujali, naj prosijo za božjo milost z besedami: „Naj bo moja smrt sprava za moje grehe.“

Občutek imam, da vaš nemir ne izvira toliko iz tega, da niste dali esesovcu odpuščanje, ki mu ga niti niste mogli dati, kot iz tega, da mu niste mogli pokloniti vsega usmiljenja, ki ste ga premoogli. To usmiljenje ste občutili spontano. Ali ni to značilno za židovsko dušo, ali ne imenujejo Adamovih potomcev „usmiljenji“, otroci usmiljenih? Toda vi svojega usmiljenja niste izrazili z besedami in to vas teži.

Tega si ne smete očitati. Problem, ki je bil pred vami, je bil posebno težak, zlasti še, ker ste se morali odločiti na hitro in v nepričakovanih ter nenavadnih okoliščinah. Kako bi se bili pred petindvajsetimi leti vedli tisti, ki vam danes pripovedujejo svoje mnenje? Tega še sami ne vedo. Torej bodimo ponižni in svojih sodbah. Ne obsojamo, pomislimo na Hillelove besede: „Ne sodi svojega bližnjega, če nisi bil v njegovem položaju.“

● PRIMO LEVI, ITALIJANSKI KEMIK IN PISATELJ:

Po moje lahko trdim, da ste imeli v tistih okoliščinah prav, ko ste umirajočemu odrekli odpuščanje. Ker ste bili Häftling, to je vnaprej določena žrtev, in ker ste takrat čutili, da predstavljate vse židovsko ljudstvo, bi bili storili napak, če bi bili možu odpustili, in danes bi vas zaradi tega nemara huje pekla vest, kot vas peče sedaj, ker ste ga obsodili.

Razen tega: kakšen pomen bi moglo imeti odpuščanje? Umirajočemu bi mogoče pomeni-

lo veliko: nekakšno posvečenje, očiščenje, ki bi iz njegove religiozno obujene vesti izbrisalo strah pred večno kaznijo. Vam pa, mislim ne bi pomenilo nič: nikakor ne bi pomenilo „nobenega zločina nisi storil“ ali „saj nisi vedel, kaj delaš“; z vaše strani bi bila to prazna fraza, torej laž.

● HANS WERNER RICHTER, NEMŠKI PESNIK IN NOVINAR:

Na vaše vprašanje lahko odgovorim samo subjektivno. Kljub temu obstajata zame dva odgovora, moralen in političen.

1. Menim, da tistemu, ki pred smrtjo prosi odpuščanja za svoje zločine, tega odpuščanja ne smemo odreči. Ne vem pa, ali bi v prihodnje ravnal tako, ali bi v takih okoliščinah imel potrebno moč. Na vsak način bi želel tako ravnati.

2. Če se v mislih povrnem v leto 1942, v takratne politične razmere, v sovražstva polno ozračje, ki si ga danes le s težavo spet zamislino, moram reči, da ne bi ravnal drugače, kot ste ravnali vi. Takrat je sovražstvo izbrisalo vse moralne pregraje. Ostale so le politične meje in v teh mejah so kot sredstvo obrambe in nasprotnega napada tudi zame veljali umor, klanje, surovost, krutost. Takrat mi je bilo dvaintrideset let: bil sem političen nasprotnik nacionalsocializma in poln fanatičnega sovražstva. Pripravljen sem bil uporabiti proti svojim sovražnikom iste metode, kot so jih oni uporabljali proti nam. Spominjam se nešteti pogovorov s svojimi političnimi prijatelji. Kaj so si želeli, o čem so sanjali? Njihove želje in sanje so bile želje in sanje sovražstva, kakršne so bile tudi moje. Nobena muka se jim ni zdelala zadosti okrutna. Zapreti Hitlerja in vse njegove privržence v železne kletke in jih vlačiti mesece in mesece po vseh mestih, potem pa jih enega za drugim obesiti na kolo in razrezati na koščke...

To so bile še najbolj mile sanje o maščevanju. Njihove metode — sovražstvo in fanatizem — so bile že zdavnaj postale tudi naše metode. Kako bi mogli biti v takem položaju veliki in velikodušni? Zase vem, da ne bi bil. Takrat so bili nacisti zame podgane, ki bi jih bilo treba poteptati brez odpuščanja, brez popuščanja, brez milosti. In vendar so bili tudi oni ljudje, zmehčani, lahkoverni, fanatični in pogosto zapeljani. Bili so ljudje kot vi in jaz. Danes jim lahko odpustim, a čeprav je minilo že toliko časa, še vedno to težko storim. Lahko se k temu prisilim. Tudi mi, dragi gospod Wiesenthal, nismo bili in nismo bogovi.

● SALVADOR DE MADARIAGA, ŠPANSKI DIPLOMAT IN PISATELJ:

Sprašujete me za mnenje o dejanjih, ki jih je storil nekdo drug, ne jaz. Počastčen sem, ker mi to zaupate, obenem pa mi nalagate težko breme. Mislim na nauk iz evangelija: „Ne sodite, da ne boste sojeni.“ Priznam, da mi drugi del te zapovedi nikoli ni bil všeč: „Ne sodite“ bi bilo čisto dovolj. Ne samo, da čutim, da nisem dovolj odmaknjen in dovolj zvišen nad dogodki, da bi lahko povedal svoje mnenje, temveč tudi mislim, da gre tu za praktično in ne za teoretično dejstvo; zato res ne vem, kakšen pomen bi lahko imelo mnenje, ki bi sodilo o teoretičnem dejstvu.

Ko vas pripeljejo k postelji umirajočega mladeniča, tudi vi niste v normalnem stanju. Duševno in moralno trpljenje vam je odvzelo svobodo in vitalnost, potrebni za obvladovanje položaja, ki bi bil tudi za nekoga v normalnem stanju preveč napet, da bi ga lahko prenesel. Odšli ste brez odgovora. Zbrali ste moči, ki so zadostovale, da niste nič ukrenili: in nič več.

● LEOPOLD-SEDAR SENGHOR, PREDSENIK REPUBLIKE SENEGAL, V FRANCOŠČINI PISOČI PESNIK:

Bil sem član francoskega odpora in noč za nočjo sem v hiši v Parizu čakal, da me aretirajo. Pred tem sem več mesecev preživel v koncentracijskem taborišču. Vem, da to ni nič v primerjavi z mukami, ki so jih prestajali milijoni Židov v koncentracijskih taboriščih med drugo svetovno vojno. Še vedno pa ostane Sodim k trpečemu ljudstvu, bratu trpečega ljudstva, in ni mi težko razumeti muk, ki ste jih prestajali, in tega, da ste odklonili odpuščanje. Toda kot kristjan in kot črncem mislim, da bi bil odpustil esesovcu. Rekel sem: „mislim“. Nočem reči, da bi bil to vsekakor storil. Morda bi bil na vašem mestu ravnal enako kot vi. Rekel sem: „morda“. Toda kdo ve?

(L'Espresso — Naši razgledi)

ANNELIESE MEINERT

Velika ljubezen

„Moja največja ljubezen!“ je vprašala igralka. „Niste malce indiskretni!“
 „Kdaj pa kdaj so odgovori indiskretni, vprašanja nikoli,“ je odvrnil reporter.
 „Citirate Wilda! Lepo! Za plačilo vam razkrijem resnico. Neki mož me je zagotovo bolj ljubil kot vsi drugi, ki sem jih pozneje spoznala.“ Medtem ko je počasi nadaljevala, so se njene lepe jasne oči zazrle nekam v daljavo. „Bila sem še otrok, on pa je bil že v letih. Vse je razumel, jaz pa nisem ničesar dojela. Obdal me je s skrbjo in nežnostjo — kot z velikim, mehkim plaščem. Vse moje želje je poznal, še preden sem se jih zavedala. Vsi so zatirjali, da me razvaja. Morda. Kasneje se nisem nikoli več počutila tako varne in srečne. Toda dal mi je še več: samozaupanje. V meni ni videl tistega, kar vidi večina moških v ženskah — voljno občinstvo, pred katerim se šopirijo kot pav. Ne, zanimalo ga je fisto, kar se je dogajalo v moji nespametni mali glavi. Pomagal mi je, da sem odkrila samo sebe. Tako mi je pomagal do uspeha.“
 Umolknila je. Reporter je zakašljajal.
 „Vas zanima, kako se je ta ljubezen končala!“ Umetnica se je nenadoma zresnila. „Tako se končajo vse prave ljubezni. S smrtjo. Umrl je.“
 „Oh...“ je zavzdihnil reporter. Nekaj bi rad vprašal, pa ni vedel kako, da ne bi bilo netaktno.
 Sama mu je pomagala: „Vedeli bi radi, zakaj se nisva poročila!“ Nasmehnila se je. „Letal!“ je vprašal novinar. „Je bil morda poročen!“
 „Tudi to, dasiravno ni bilo tisto vzrok. Na poroko sploh nisva pomislila.“
 „Oprostite, gospa. Čeprav je bila tako velika ljubezen, nista nikoli pomislila na to! Prosim vas, povejte, kdo je bil ta mož!“
 „Z veseljem. Moj stari oče.“

Vzajemno razumevanje

Osebe: On in Ona
 Dogaja se v stanovanju
 On sedi in bere časopis
 Ona prav tako sedi in krpa njegove nogavice

On: Časopis je zanimiv, le ti mi ne pustiš brati.
 Ona: Ubožček moj! Tale šivanka povzroča takšen hrup. Jutri bom kupila drugo, neslišno.
 On: Prosim te, ne zbijaj neslanih šal. Če berem, se ne morem pogovarjati s teboj.
 Ona: Kdaj pa naj se pogovarjam? Zjutraj oddivjaš od hiše in se vrneš zvečer, ješ in zležeš v posteljo.
 On: Sama veš, da to ni res. Mar ti ne telefoniram vsak popoldan?
 Ona: Da, naročiš kaj hočeš za večerjo, da me vprašaš, ali sem šla po otroke v šolo, ali sem plačala najemnino in podobno...
 On: Torej bi se hotela prepirati. Zavoljo tega mi ne bi bilo treba priti domov.
 Ona: Nočem se prepirati, hočem se pogovarjati. Hočem se zabavati.
 On: Pojdi torej v sosednjo sobo in glej televizijo.
 Ona: Sebičnež!

On: Hm.
 Ona: Sicer pa, zakaj si ne bi sam krpal nogavice? Jaz bom brala.
 On: Prav. Mi vsaj ne boš več očitala.
 Ona: (bere)
 On: (krpa)
 On: Pomisli, hočejo me izvoliti v upravni odbor tovarne.
 Ona: Hm.
 On: Ne bom sprejel. Bil sem že dvakrat.
 Ona: Hm.
 On: Jutri jim bom to povedal.
 Ona: Hm.
 On: Imam dovolj svojih skrbi.
 Ona: Hm.
 On: S tabo je pa res zanimivo.
 Ona: Hm.
 On: Človek še doma nima nikogar, da bi se z njim pogovarjal!
 Ona: Pa mi res ne pustiš brati! Še doma nimam miral

(V. Kubelka, Praga)

Zakonska pogodba

Vse naše svete ustanove so danes izpostavljene sramotanju. Zato se tudi ni čuditi, da je članica ameriškega združenja psihologov napadla naše nazore o zakonu.

Virginia Satir, psihologinja in socialna delavka iz kraja Bir Sura v Kaliforniji, je kritizirala na neki konferenci zakrament svetega zakona, ki se moramo po njem ravnati vsi pripadniki zahodnega krščanskega sveta. Izjavila je, da je zakon edina pogodba v naši družbi, ki ni časovno omejena, ki je ni mogoče revidirati in nima nobenih družbeno primernih načinov, da bi jo prekinili.

Ko zahtevamo, naj si človek nezmotljivo izbere življenjskega sopotnika, zahtevamo hkrati od ljudi, da morajo biti pametnejši, kot sploh morejo biti — je pristavila mrs. Satir.

Zato predlaga enostavno rešitev. Zakon bi moral biti pogodba, ki bi jo lahko vsakih pet let obnovili.

Če bo v prvih petih letih vse v redu, lahko zakonska soproga podaljšata pogodbo za nadaljnjih pet let. Če pa se pojavijo težave, bo zakon brez napetosti, stroškov, preprirov in družbene obsodbe prenehal veljati.

Ko sem prebral novico o tej zahtevi, sem bil zelo ogorčen.

Dejal sem svoji ženi: „Pomisli, prosim te! Tule neka socialna delavka zagovarja idejo, da bi se zakon spremenil v petletno pogodbo, ki bi se obnovila samo, če se obe strani s tem strinjata.“ „Zakaj pa te to razburja?“ me je vprašala žena.

„Zakaj me to razburja?“ sem odgovoril in z gnusom vrgel časopis po tleh. „Zato ker mislim, da je zakon sveta ustanova, ki ji ne bi bilo treba vsakih pet let omajati temeljev. Takšne odločitve bi utegnile človeka privedi do blaznosti.“

„To torej pomeni,“ mi je odgovorila žena, „da ti pravzaprav nisi prepričan, da bi po

vsakih petih letih obnovil to pogodbo.“

„Tega sploh nisem rekel. V najinem primeru bi bila vsa zadeva verjetno avtomatična.“

„Verjetno?“ „Skušaj me zapeljati na tanek led,“ sem protestiral. „Seveda bi bila avtomatična. Toda, odkrito povedano, bi na koncu vsakega petletnega obdobja več razmišljaj, kot pa razmišljam v sedanjih okoliščinah.“

„Zakaj pa?“ se je zaslišal zlosluten glas. „To je čisto naravno. Če bi kdo imel vsakih pet let priložnost, bi o njem razmišljal. Zakon pa je resna zadeva. Tudi jaz bi morda po petih letih zahteval, da se v pogodbo tu in tam vstavijo dodatni paragrafi, ki nanje poprej še pomislil nisem.“

„Kateri, na primer?“ me je vprašala žena in pristavila posteljno svetilko ob najini zakonski postelji.

„No, na primer, morda bi zahteval nekatere omejitve glede porabe denarja, pristavil bi paragraf o tašči, verjetno pa bi zahteval tudi določene svoboščine zase. Toda nikar se ne boj, v tej novi pogodbi bi ne bilo ničesar, kar bi ti preprečevalo, da bi jo podpisala.“

„Kaj pa, če bi tudi jaz zahtevala svoje dodatne paragrafe?“ je vprašala žena.

„In tako porušila idealen zakon?“ „O tem nama sploh ni treba govoriti,“ je rekla žena, „predvsem zato, ker je čisto gotovo, da ideje te tvoje socialne delavke ne bodo tako kmalu sprejete.“

„Tudi jaz upam to,“ sem odgovoril. „Bila bi resnično prava parodija medčloveških odnosov, če bi vsakih pet let na novo sklepali, ali želimo skupaj živeti ali ne. Po podpisu ne bi bili nikoli čisto prepričani, ali nismo morda zagrešili strahotne napake.“

Posteljna svetilka je zletela proti meni, toda to sem prepozno opazil.

Art Buchwald

